

Rapport 2020:22

Länsstyrelsen
Stockholm

Yrkesinriktad språkutbildning och kommunikativa krav i arbetslivet

Författare: Stina Hållsten, docent, lektor i svenska
Södertörns högskola

För mer information kontakta
Länsstyrelsens enhet för integration och nationella minoriteter
Tfn: 010-223 10 00

Foto: Mostphotos

Utgivningsår: 2020

ISBN: 978-91-7937-053-4

Du hittar rapporten på vår webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm

Yrkesinriktad språkutbildning och kommunikativa krav i arbetslivet

Sammanfattning

Rapporten redovisar forskning om vuxnas andraspråksinläring och forskning om kommunikativa krav i yrkeslivet. Dels fokuseras det flerspråkiga arbetslivet som svensk hälso- och sjukvård i stor utsträckning utgörs av, dels fokuseras frågor om tillvaratagande av kompetens (Agenda 2030). I rapporten undersöks hur yrkesinriktade språkutbildningar kan underlätta för nyanlända med utländsk examen att komplettera sin tidigare utbildning med de språkkunskaper som behövs för att kunna arbeta på svenska. Ett exempel på en lyckad utbildningssatsning beskrivs i kapitel 6. Avslutningsvis föreslås en handlingsplan för utvecklande av ändamålsenliga yrkesinriktade språkutbildningar. Denna kan sammanfattas i följande:

För att yrkesinriktade språkutbildningar ska bli än bättre, måste vi ta vara på forskning om vuxnas andraspråksinläring, om attityder till andraspråk och dess påverkan på kommunikationen, och forskning om kommunikativa krav i arbetslivet. Exempelvis finns stöd för uppfattningen att kombinationen yrkesinriktad svenska och praktik är framgångsrik, men inte utan aktivt stöd. Det kan gälla språkkontakter (s.k. språkkompisar), språkstöd eller någon annan form av handledning på arbetsplatsen. Vi måste också uppmärksamma kunskap som säger att en sammanhållen kombination av insatser är mer framgångsrikt än isolerade aktiviteter (vilka dessutom tenderar att ta mer tid i anspråk). För individen är tidiga och väl sammanhållna insatser mer effektiva. Samhället tar på så sätt bättre vara på den kompetens nyanlända yrkesutbildade kan bidra med inom svensk häls- och sjukvård.

Uppdraget

Länsstyrelsen i Stockholm fördelar statsstöd till projekt som bedriver utbildningar i svenska språket med inslag av teoretisk och praktisk medicin. 2019 beviljade Länsstyrelsen i Stockholm Svenska Läkaresällskapet medel för detta ändamål. I samband med det beviljades Svenska Läkaresällskapet medel för uppdraget att undersöka språkets betydelse för att tillvarata jobbpotential och kompetens bland målgruppen yrkesutbildade inom hälso- och sjukvårdssektorn. Detta genom att undersöka vuxnas lärande, skrift- och språkanvändning i arbetslivet samt utbildning i svenska språket på universitets- och högskolenivå. I uppdraget ingick att Svenska Läkaresällskapet ska samverka med andra relevanta aktörer inom området. Detta är gjort genom samarbetet med Södertörns högskola.

Innehållsförteckning

Yrkesinriktad språkutbildning och kommunikativa krav i arbetslivet.....	3
Sammanfattning.....	3
Uppdraget.....	3
Inledning.....	6
Metod.....	9
Vilka kommunikativa krav ställs på personal inom hälso- och sjukvård?	10
Kommunikativ språkförmåga och litteracitetskompetens	10
Vad efterfrågar arbetsgivarna?	15
En funktionell syn på "tillräckliga språkkunskaper"	17
Vuxnas andraspråksinläring och förutsättningar för en bra andraspråksutbildning	18
Forskning om vuxnas andraspråksinläring	18
Vägen till svenska för nyanlända. SFI, SFX och andra modeller	20
Fungerar yrkesinriktade språkutbildningar– hur mäts det i så fall?.....	24
Tester och genomströmning som mått på framgång.....	24
Framgång på arbetsmarknaden	25
Hur fungerar kommunikationen? Egnas och andras skattning.....	29
Ett gott exempel: Yrkesinriktad språkutbildning för nyanlända och asylsökande läkare och sköterskor med examen från utanför EU/EES 2018–20.....	32
Den första kursomgången	32
Vad utvecklades inför en andra kursomgång?	33
Omgång 2, med större individanpassning och mer språkstöd till den medicinska utbildningen	35
Diskussion – utmaningar för utbildare och arbetsgivande	40
Vad vinner vi på med yrkesinriktade språkutbildningar? Vinster för samhället och för individen.	40
Vilka ska utbilda?	41
Individanpassning och frågor om professionell identitet.....	42
Kombination undervisning och praktik: pedagogisk vinst?	43
Utöver språkutbildning – vad behövs för att kompetensförsörjningen ska fungera?	45

Avslutning och handlingsplan	46
Förslag på handlingsplan.....	46
Referenser	48
Bilagor	53
Bilaga 1. Insamlat material	53
Bilaga 2. Resultat 2 kursomgångar av den exemplifierade kursen	56
Bilaga 3. Process för läkare från tredje land (utanför EU/EES) att söka svensk läkarlegitimation.....	57

Foto: Michael Erhardsson/ Mostphotos

Inledning

Svenskt samhälle och arbetsmarknad står inför stora utmaningar vad gäller andelen andraspråkstalare. I samband med detta görs många olika satsningar för att underlätta vägen in i arbetslivet. Detta ofta i form av korta, intensiva språkkurser, exempelvis så kallade ”Korta Vägen”-program, snabbspår för olika yrkesgrupper eller yrkesinriktade kurser inom ramen för Svenska för invandrare (SFI), ibland i kombination med praktik.

Ungefär 45 procent av kommunerna erbjuder någon form av språkutbildning (Tillväxtverket 2018). Från politiskt håll präglas kurserna av höga ambitioner ifråga om integration, men dessa är inte alltid synliga i själva implementeringen av utbildningarna. Många gånger saknas en design av utbildningarna utifrån forskningsbaserad kunskap om vuxnas andraspråksinläring (Hyltenstam & Milani 2012). Flera undersökningar pekar på behovet av dels en större arbetslivs- och individanpassning, dels en större medvetenhet och kunskap om vilka språkliga kompetenser som behövs i arbetslivet (Nelson 2010; Lindberg & Sandwall 2012; Skolinspektionen 2018; Eklund Heinonen, Hållsten & Söderlundh 2019:1).

I två aktuella rapporter summeras två aktörers arbete med snabbspåren: dels Arbetsförmedlingen (2019), dels Sveriges kommuner och regioner (2019). Snabbspåren är en vanligtvis halvårslång utbildning i det yrke man redan har en examen i, där kunskaper om svenska förhållanden på arbetsmarknaden behöver kompletteras i kombination med utbildning i svenska. Rapporterna pekar bland annat på behov av mer kvalificerad språkutbildning och en större samordning mellan olika aktörer. (Arbetsförmedlingen 2019; SKR 2019). Detta inte minst för att korta ner tiden det tar för den nyanlända att genomgå utbildningarna och de olika insatserna, och slutligen börja arbeta.

Inom hälso- och sjukvårdssektorn råder samtidigt brist på arbetskraft. I Arbetskraftsbarometern 2019 (SCB 2019) skattar arbetsgivarna så gott som alla yrken inom vård- och omsorg som bristyrken. Exempelvis anger 80procent av deltagande arbetsgivare att det råder brist på specialistsköterskor inom samtliga områden, såväl nyutexaminerade som sköterskor med yrkeserfarenhet. För läkare gäller att nästan 80 procent av arbetsgivarna uppger att det finns brist på yrkeserfarna läkare, medan cirka 30 procent anger att det finns brist på nyutexaminerade (SCB2019:45ff). Även från arbetsmarknadens håll finns alltså starka incitament för att ta vara på nyanländas yrkeskunskaper och kompetens.

Agenda 2030, som är den internationella målstrukturen och överenskommelsen mellan alla världens länder för en hållbar utveckling, innefattar 17 fastslagna globala mål. Flera av dessa mål är relevanta för frågan om vuxnas språkinläring, sett till förbättrade möjligheter att komma i sysselsättning, få sin kompetens tillvaratagen och få en möjlighet att delta i

samhället. Exempelvis lyder mål 8 ”Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla” (Handlingsplan Agenda 2030, 2018:21). Det handlar alltså om frågor om hållbar kompetensförsörjning och tillväxt: Svenskt arbetsliv behöver ta kompetensen hos nyanlända till vara, inte bara för att de personer som av olika anledningar kommer till Sverige ska få ett värdigt mottagande och stöd i inträdet på arbetsmarknaden, utan även för flera delar av svensk hälso- och sjukvårds egen kompetensförsörjnings skull.

Eklund Heinonen et.al. pekar på hur bristande språkkunskaper ofta uppges vara ett hinder för att få arbete, även om personen redan har en utländsk akademisk utbildning (jfr. Kerekes m.fl. 2013). Språkkunskaper har också visat sig ha betydelse för integration i ett större perspektiv, inte bara vad gäller specifika färdigheter (i relation till yrket). Detta visar sig genom de sociala, kulturella och ekonomiska fördelar som kommer av kunskaper i landets språk (Dickey, Drinkwater & Shubin 2018 i Eklund Heinonen et.al 2019:1). Det här kan naturligtvis ses som en självklarhet. Ändå kan situationen i Sverige präglas av otydlighet och ojämlikhet vad gäller språkutbildning för nyanlända.

Sammanfattningsvis kan sägas att samhället tjänar på väl fungerande språkutbildningar för en nyanländ yrkesperson. Detta gäller alltså inte enbart ekonomiska argument utifrån vad en svensk yrkesutbildning inom vård och omsorg kostar. Fungerande utbildningar har större värden för samhället i termer av integration och etablering på arbetsmarknaden, som i sin tur möjliggör delaktighet i det nya samhället.

Den här rapporten diskuterar frågor om det samhälleliga och personliga värdet av en effektiv och ändamålsenlig språkutbildning för nyanlända yrkespersoner inom hälso- och sjukvårdssektorn. Fokus i rapporten kommer att vara vuxnas andraspråksinläring, utifrån ett såväl individ- som samhällsperspektiv. En intensivutbildning i svenska för läkare med utländsk examen från länder utanför EU/EES kommer att stå som gott exempel på en fungerande satsning på yrkesinriktad språkutbildning (kap 6). Kursdesign, kursens anpassning till yrkeslivets krav och deltagarnas förväntningar har undersökts och presenteras här i rapporten. Avslutningsvis föreslås en handlingsplan för hållbara och ändamålsenliga yrkesinriktade språkutbildningar.

Mot bakgrund av vad vi vet om vuxnas språkinläring kommer rapporten att kunna bidra till diskussionen om hur vi bättre utbildar nyanlända för ett svenskt yrkesliv, vad gäller utveckling av ett andraspråk och språk-användning i arbetslivet. Ett överordnat syfte är att undersöka hur vägen till deltagande i svenskt arbetsliv, där kunskaper i svenska är nödvändigt, kan göras mer effektiv och ändamålsenlig.

Metod

Material för rapporten är dels hämtat från en yrkesanpassad utbildning i svenska och medicin för läkare med utländsk examen, dels från rapporter från arbetsmarknaden (SKR, Arbetsförmedlingen etc.) och relevant forsknings-litteratur.

I kapitel 6 presenteras studien av en yrkesanpassad utbildning, som riktade sig till läkare med examen från utanför EU/EES. Deltagarna var asylsökande med olika lång vistelsetid i Sverige och olika nivå på svensk-kunskaper. I samband med utbildningen samlades enkäter från kursdeltagarna in, och ett antal intervjuer med lärare och kursdeltagare genomfördes. Även själva kursdesignen studerades. Enkäterna efterfrågade deltagarnas tidigare erfarenheter av hälso- och sjukvård respektive deras egen profession både i andra länder och i Sverige, förväntningar på utbildningen och önskemål om innehåll och upplägg. För enkäter, se bilaga 1.

Under kursens första veckan intervjuades 8 deltagare muntligt och via mejl om tidigare utbildning, språkkunskaper, erfarenheter av Sverige och eventuell tidigare språkutbildning. Kursdesignen studerades genom att ett antal kursmoment valdes ut under kursens gång, utifrån frågan hur väl momenten är anpassade dels till yrkets kommunikativa krav, dels till deltagarnas förkunskaper och behov. Även lärarnas reflektioner och sammanfattande synpunkter samlades in.

Utifrån denna empiri diskuteras sedan de tre aspekterna yrkeslivets språk-användning, vuxnas språkinläring och utbildningens organisering på högskolenivå.

Vilka kommunikativa krav ställs på personal inom hälso- och sjukvård?

Kommunikativ språkförmåga och litteracitetskompetens

Det råder inte någon oenighet om att språkfärdigheter är viktigt i arbetslivet. Studier från olika vetenskapliga fält (ekonomi, sociologi, etnografi, arbetslivsforskning, migrationsforskning) pekar ut språkfärdigheten som den kanske allra viktigaste faktorn för att integration ska bli lyckad och nyanlända ska kunna börja arbeta. Inte minst de olika satsningar på yrkesinriktade språkkurser som görs, visar på vikten man tillskriver språkfärdighet. Hälso- och sjukvården innefattar naturligtvis en lång rad yrkesgrupper som har olika språkliga och kommunikativa krav i sitt yrkesutövande. Sektorn har redan nu dessutom stora inslag av flerspråkighet, både vad gäller den egna personalen och den vardagliga verksamheten med andraspråkstalande eller flerspråkiga patienter som kan svenska i olika stor utsträckning. Hur avgör man om språkkunskaperna räcker till, för en andraspråkstalare som ska börja arbeta på sitt nya språk?¹

Det finns en hög tilltro till olika typer av tester, vilket är naturligt. Det kan gälla betyg från genomförd SFI-undervisning, det så kallade Tisustestet i enlighet med den europeiska CEFR-skalan eller arbetsgivares egna tester vid anställning. Svårigheterna är dock minst två: dels är inte alltid det som testat anpassat till verkliga språkliga och kommunikativa krav inom exempelvis ett yrke, dels avspeglar resultaten inte alltid individens verkliga kunskaper (utan snarare de kunskaper som avkrävs i testsituationen)².

Ett alternativt sätt att bedöma språkfärdighet är att utgå från ett kommunikativt perspektiv: Vilka språkliga färdigheter (muntligt, skriftligt, gällande ordförråd, specifika uttryck etc.) behövs för att kunna arbeta? Vilka hinder uppfattar man är vanliga i kommunikationen? Om något brister, reparerar man dessa brister i omedelbar anslutning till samtalet, eller förblir de olösta? Etc. På så sätt kan man komma åt vilka de språkliga och kommunikativa kraven faktiskt är, inom ett yrke eller en arbetsgemenskap.

Kommunikativ språkförmåga är det begrepp som på senare år vunnit genomslag. Olika modeller har avlöst varandra, och en av de senaste och relativt spridda modellerna är utvecklad av Celce-Murcia (2008):

¹ I kapitel 4 diskuteras olika slags språkutbildningar och i kapitel 5 finns en kort diskussion om att bedöma språkfärdigheter. Här i kapitel 3 beskrivs snarast olika sätt att se på vad vi menar med språkfärdighet eller språkkunskaper, i relation till andraspråksinläring och språkanvändning i arbetslivet.

² För en genomgripande diskussion om språktester se exempelvis Rydell 2018a eller Rydell 2018b

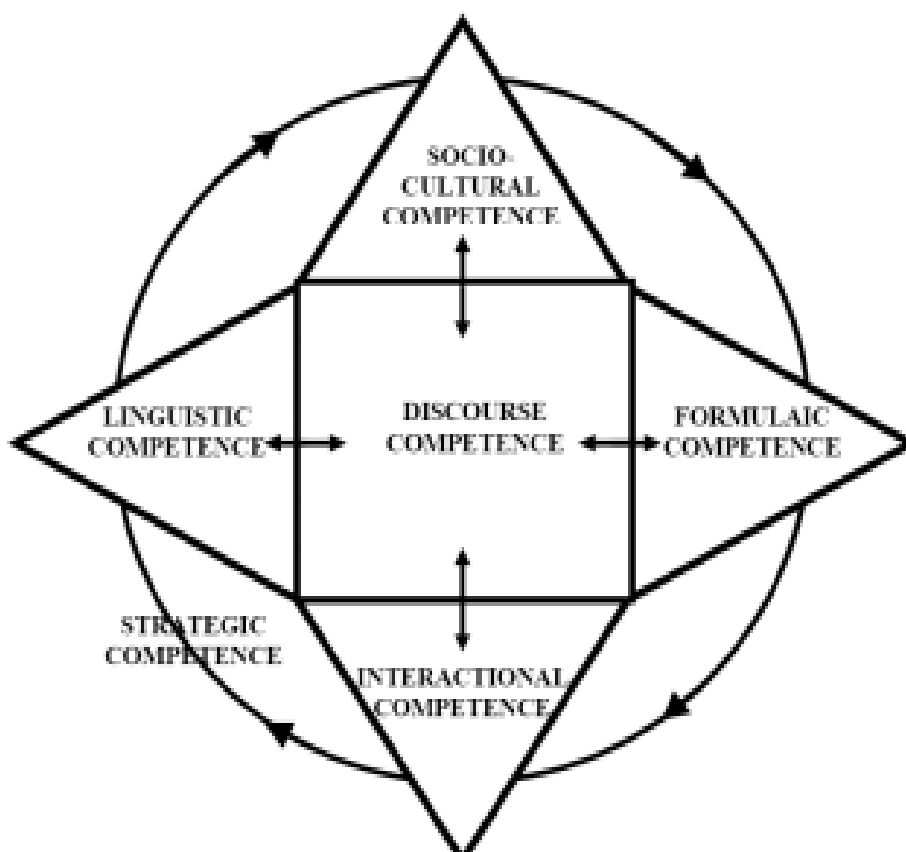

Fig. 1. Kommunikativ kompetens (Celce Murcia 2008)

Det modellen i figur 1 vill illustrera, är ”att kunna ett språk” inte handlar om en enkel språkkompetens som gäller i alla möjliga sammanhang för alla tänkbara syften. I stället betonar modellen ett komplex samspel mellan rent lingvistiska kunskap som ordförråd, uttal och språkets böjningsmönster, ordföljd etc. och pragmatiska, diskursiva och andra faktorer. Det kan handla om hur en specifik arbetsgemenskap (eller annan grupp) samtalar med varandra, hur man tar ordet, hur man uttrycker sig artigt etc. Även möjliga samtalsämnen och sätt att prata om känsliga teman är en fråga om diskursiv och pragmatisk kompetens. Slutligen finns en strategisk kompetens angiven i modellen, som vill illustrera kompetensen att strategiskt använda språket vid rätt tillfälle. Allt detta är något som en modersmåls- eller förstaspråkstalare har internaliserat och automatiserat, men som andraspråkstalaren alltså måste lära sig. Detta kräver systematisk övning, möjligheter att tillämpa i en praktik, och tid.

Ett annat sätt att uttrycka språkkunskaper är utifrån begreppet *litteracitetskompetens* (Karlsson & Nikolaidou 2016; Tusting 2005; Barton & Hamilton 1998, Cuban 2009). Litteracitetskompetens kan översättas med kompetens att använda text: läsande, skrivande och talande, eller skriftspråksbaserad språkanvändning kopplad till en praktikgemenskap (Wenger 1998). För en

läkare kan det handla om patientsamtal och arbete relaterat till patientjournalen (Berg 1996), daganteckningar man själv skriver, eller någon annan läkares journal som ska läsas och tolkas. För sköterskan kan det gälla egna journalanteckningar eller daganteckningar som skrivs och läses, andras journalanteckningar (läkares eller andra sköterskor), scheman och arbetsinstruktioner (Andersson 2010; Paul 2017). Texterna fungerar ofta som underlag för samtal med kollegor, med andra arbetsgrupper eller med patienter. Många gånger innehåller texterna yrkesspecifik terminologi och fackspråk, men varje arbetsplats utvecklar också sina egna rutiner för att skriva, läsa och samarbeta kring text. Detta är en kunskap som inte helt och fullt kan läras på förhand utan som tränas och erövrats genom att man deltar i den aktuella arbetsgemenskapen eller -gruppen. Hos Wenger kallas detta sammanhang alltså för en *praktikgemenskap*, där nykomlingen har som uppgift att lära sig inte bara arbetsrutiner och handgrepp utan även sätt att kommunicera, samtala och samarbeta genom språket (Wenger 1998). Praktikgemenskap är ett användbart begrepp som synliggör mycket av de kommunikativa och språkliga krav som råder inom en arbetsgemenskap, och utmanar även synen på vad ”att kunna ett språk” kan handla om, utöver exempelvis ordförråd och grammatik.

Samtal och muntlighet är förvisso inte alltid relaterat till text och textanvändning. Samtidigt visar inte minst svensk forskning att litteracitetsskraven tenderar att öka i arbetslivet, och att även yrken som vi kanske tror innefattar liten eller ingen textanvändning, i själva verket kräver dessa kunskaper. Detta kan gälla hur blanketter ska fyllas i, hur arbetsrapporter ska läsas och användas och hur exempelvis en beställningslista ska omvandlas till en muntlig instruktion om hur något ska genomföras. Textanvändningen är inte enbart instrumentell, det vill säga som ”redskap för att arbeta med det man ska arbeta med” (Paul 2017). Ofta fyller den även funktionen att organisera arbetsdagen, skapa rutiner och även tjäna som organisationens minne och historik (Karlsson 2006; Hållsten 2008; Paul 2017). Inom sjukvården är denna textanvändning väl förankrad, och för läkare, sköterskor och flera andra yrkesgrupper är det absolut inte någon underdrift att säga att yrket omgärdas av texter som ska författas, läsas, tolkas och omförhandlas (Karlsson 2006, Nikolaidou 2014, Berg 1996). Man behöver också behärska omtolkningen som ofta görs, till exempel från skriven journal till muntlig dialog, från iakttagelser i en röntgenbild till muntligt samtal som i sin tur genererar en skriftlig anteckning som läses av ytterligare en läkare i skiftet av arbetspass.

Kommunikativt inriktad forskning visar alltså att inte bara lingvistiska kunskaper såsom ordföljd och grammatik behövs för kommunikation i arbetslivet, utan även färdigheter inom olika språkliga domäner. En läkares språkliga arbetsdag kan innehålla såväl ett vardagligt samtal i lunchrummet om något som hänt under helgen, som två kollegor som rådgör med varandra över telefon, med en röntgenbild på varsin skärm, eller samtal vid rondan där patient, läkare och sköterskor ska hitta ett gemensamt sätt att samtala).

Foto: Mostphotos

Exempelvis visar en norsk studie om hur läkare (sam-)arbetar på norska som första- och andraspråk att språket är något som hindrar dem i deras arbete. Studien har inte kommunikation som huvudfokus, men frågan som ställs är bland annat om det går att peka ut något specifikt som hindrar läkarna i deras arbete. Det visar sig då att kommunikation är den faktor som spontant nämndes i studien. Andraspråkstalande läkaren ansåg till exempel att det helt enkelt var svårt att vara läkare ”på riktigt” på norska jämfört med på sitt förstaspråk, och uttrycker det som att hon inte ”hade inte tillgång till hela sin person” (Skjeggestad 2017). Kahlin & Tykesson ställer frågan vad läkarna som intensivutbildats i Polen för att kunna arbeta inom svensk sjukvård fortfarande tycker är svårt med svenskan i den nya svenska arbetsgemenskapen. Det visar sig att prat i fikarum och på lunchraster samt telefonsamtal fortfarande känns begränsande, likaså arbetet med journal-skrivande (Kahlin et.al. 2019a). Frågan om att lära sig ett arbete innefattar därmed också att kunna tala och skriva på för yrket särskilt sätt. I termer av praktikgemenskap kan det uttryckas som ett lärande och en insocialisering i en arbetsgrupp, inte minst språkligt (Wenger 1998, Parks 2000, Hållsten 2008, Papen 2009).

Ytterligare en aspekt av skriftanvändningen och skriftbruket är den fysiska situationen man befinner sig i och förväntas kunna hantera. Sondra Cuban (2009) beskriver i sin studie av andraspråkstalande hemtjänstpersonal i Storbritannien om de litteracitetskrav som ställdes under en arbetsdag, då den fasta punkten för hemtjänstpersonalen ofta var bilen. Den dokumentation som krävdes, skulle alltså skrivas efter besöket hos en äldre, i bilen med ratten som stöd. Tidsschemat var knappt och personalen i studien hade ibland svårt att översätta och förstå anvisningar och formuleringar i de formulär som skulle fyllas i, eftersom de ofta var andraspråkstalare själva (vilket alltså är vanligt även i Storbritannien). Samtidigt kunde formulären

betraktas som centrala för att organisera och utföra arbetet. Formulären hade ett funktionellt syfte att förmedla kunskap till nästa vårdpersonal och på så sätt skapa kontinuitet, vilket i sin tur är ett sätt att uppnå kvalitet och säkerhet vad gäller bedömningar om hälsosituationen, eventuella ordinationer och beskrivning av genomförda behandlingar eller åtgärder (Cuban 2009) Detta är ett exempel bland flera där de praktiska kontextuella omständigheterna blir betydande för skrivande och läsande inom yrket och under arbetsdagen. Ett citat från en nyanländ tandläkare i Sverige (se kap. 6), som arbetar som sköterska i ett ambuleraande tandläkarteam får illustrera detta:

“Ibland när vi sitter i bilen och min kollega pratar och pratar, radion är på med svenskt prat och jag i mitten försöker skriva smarta journalanteckningar, då måste jag be henne stänga av radion och bara sluta prata. Det är så jobbigt!”
(Intervju tandläkare nov 2018)

Citatet visar hur organiseringen av skrivandet (i bilen, under färd) är något som spelar roll för hur (skrift-)språkliga aktiviteter ska organiseras och genomföras, där skrivandet från början förmodligen kräver större uppmärksamhet för andraspråkstälaren jämfört med för förstaspråkstälaren.

Naturligtvis kan man inte säga att allt man gör i sitt arbete handlar om skriftbruk och språkanvändning. Genom ett funktionellt perspektiv på språkbehärskning och språkanvändning – att kunna ett språk är att kunna använda språket för ett specifikt syfte i ett specifikt sammanhang – kan vi dock bättre förstå hur en ändamålsenlig och funktionell andraspråksutbildning bör utformas.

Ett exempel på kunskap som kan tas tillvara i utbildningssammanhang är Kahlin, Tykesson & Romanitan (2019). Här riktas fokus på hur utlandsutbildade läkares samtalande fungerar när de ska utföra sitt arbete på sitt nya språk. Undersökningen visar bland annat hur andraspråkstälaren tar hjälp av omgivningen för att lösa språkliga problem. I studien följs två specialistläkare under deras arbetsdagar för att studera vilka kommunikativa svårigheter de stöter på och hur de i så fall löser dessa. Fokus ligger på läkarnas interkollegiala interaktion med sjuksköterskor och andra läkare. I studien skiljs svårigheterna ifråga om det gäller formbaserade eller lexikala språkliga nivåer, eller exempelvis hur en metafor används och ska förstås. Exempel ges på hur förstaspråkstalande läkaren tar på sig uppgiften att ge språklig stöttning. Det kan gälla ordförråd, exempelvis när en patient använder ord läkaren inte förstår eller när kollegor diskuterar med hjälp av metaforer. I vissa av fallen uppvisar läkarna en förmåga att foga in reparationen eller omformuleringen så att arbetet kan fortgå effektivt utan något större avbrott. Såväl rollfördelning (exempelvis läkare – läkare resp. läkare – sköterska) och arbetstempo verkar spela roll för hur reparationsarbetet går till och vilken uppmärksamhet man ger språkanvändningen.

”Reparationerna i de två fallstudierna genomförs alltså på två sätt: snabbt och omarkerat eller mer utvecklat, beroende på hur mycket huvudaktiviteten tål av språkrelaterade avbrott. Stöttandet kan betraktas som en form av språkinlärning i praktiken, samtidigt som läkarna fortsätter att genomföra en arbetsuppgift” (Kahlin et.al. 2019:41). Även Suni (2017) diskuterar språklig stöttning, med referens till sin studie från finsk hälso- och sjukvård. Här har den nyanlända andraspråkstälaren hjälp av en handledare (”tutor”) som i vissa fall snarare hindrar än stöttar den andraspråkstalande tandläkaren, genom att ha alltför höga krav på språkliga regler och normer. I andra fall i samma studie fungerade den språkliga stöttningen på arbetsplatsen såsom den var tänkt, som stöttning och hjälp att utveckla kommunikativa kompetensen hos andraspråkstälaren (Suni 2017: 209ff). Kahlin et.al. kallar stöttandet för språkhjälp, och poängterar behovet av mer forskning inom området: ”Ytterligare forskning om den språkhjälp som personalen består andraspråkstalande kollegor med på svenska sjukhus väntar på att göras. Inte minst kunde det vara värdefullt för utbildningar i sjukvårdssvenska.” (Kahlin et.al. 2019:42).

Vad efterfrågar arbetsgivarna?

Den här rapporten kombinerar alltså perspektivet samhällets tillvaratagande av kompetens med kunskap om hur utformningen av effektiva språk-utbildningar bör se ut. Som redan nämnts kan detta i högsta grad relateras till Agenda 2030 och dess mål om hållbar kompetensförsörjning. Dels handlar det om hur vi bäst tar till vara kompetens som redan finns hos nyanlända yrkespersoner. Dels handlar det om hur samhället kan utforma utbildnings- och integrationsåtgärder så att de tillmötesgår faktiska behov hos såväl arbetsmarknaden som hos den individ som behöver stöd (språkutbildning och annat) för att kunna börja arbeta i Sverige.

Det finns som sagt en stor övertygelse om att språkkunskaper är centralt för att få ett arbete och klara sig på arbetsmarknaden. En viktig fråga gäller hur arbetsgivaren i så fall skattar och värderar andraspråkstälarens språkliga kompetens. I föregående avsnitt diskuterades vad man kan mena med att kunna ett språk. Följande avsnitt skiftar perspektiv till arbetsgivaren. Vilken språklig kompetens efterfrågar arbetsgivare hos presumtiv personal?

I en rapport från SNS 2006 diskuterar Rooth & Åslund (2006) bland annat vilka språkkunskaper man avser med att ”kunna svenska”, ”behärska svenska i tal och skrift” etc. Att skatta sina egna språkkunskaper är svårt (Rooth & Åslund 2006:56ff). I rapporten försöker man därför nyansera frågan. Man diskuterar dels på vilket sätt individen värderar sina egna språkkunskaper, dels vilken betydelse arbetsgivare tillskriver språkkunskaperna vid anställning, i kombination med förmågan att identifiera vilka kunskaper som är relevanta. Vidare diskuterar Rooth & Åslund arbetsgivarens syn på vilka åtgärder som är önskvärda för utbildning och

träning, för att tillvarata (yrkes-)kompetenser och kompensera för språkliga brister.

I de data som presenteras, visar det sig att mer kommunikativt inriktade färdigheter som att kunna lösa eventuella språkliga problem, behärska just den språkliga repertoar eller det språkliga register som är nödvändigt för just det specifika arbete man ska genomföra, inte är det som i första hand efterfrågas. I studien fokuseras i stället på korrekthet vad gäller grammatik, uttal och ordförråd. I en redovisad delundersökning efterfrågas exempelvis skattning om en andraspråkstalare talade med ”brytning och till viss del ett begränsat ordförråd” eller med ”kraftig brytning och ett dåligt ordförråd” (Rooth & Åslund 2006:96). De skriver vidare att ”Inte oväntat ansåg de svarande att om en person talar grammatiskt fel så är det ett större problem än om personen talar med en brytning.” (Rooth & Åslund 2006:112).

Språkvetenskaplig forskning pekar mycket riktigt också ut uttal och prosodi som en viktig parameter. En studie av Boyd (2004) visar dock, tvärtom mot Rooth & Åslunds resultat, att lyssnare snarare lägger vikt vid uttal och prosodi än vid korrekt grammatik, och att prosodin påverkar bedömningen av andra språkliga kategorier. Lärare som fick skatta andraspråkstalare kollegors språkkompetens, tillskrev uttal en större betydelse än vad som kanske var väntat. Till exempel visades att formella färdigheter i grammatik bedömdes utifrån talarens uttal snarare än utifrån de faktiska grammatiska konstruktionerna som talaren använde. Uttalet påverkade alltså i det här fallet lärares bedömning av andra lärares språkliga kompetens (på andra områden än uttal) och i förlängningen även den pedagogiska skickligheten.

Även Bijvoet (2018) visar hur attityder till uttal påverkar vår bedömning av en persons färdigheter eller kompetenser. I Bijvoets studie av andraspråkstalare arbetssökande, betraktas arbetsförmedlare som ett slags ”grindvakt” för den arbetssökandes möjligheter till inträde på arbetsmarknaden (Hertzberg 2003 i Bijvoet 2018). I studien tenderade arbetsförmedlarna att relatera avvikande uttal till yrkestillhörighet och kompetens. Det är därför viktigt att uppmärksamma attityder till avvikande prosodi och uttal i relation till allmän språklig färdighet och säkerhet. Prosodi verkar spela roll för vår skattning av en persons språkfärdigheter på fler plan än enbart uttal. Mer kunskap om prosodins roll kan möjliggöra förbättrad kommunikation: om vi som lyssnare är mer medvetna om att uttal och prosodi påverkar vår attityd till den som talar, kan vår egen inställning påverka kommunikationen till det bättre, genom att vi anstränger oss att lyssna bortom ett avvikande uttal. Om vi som talare samtidigt är medveten om prosodins betydelse kan vi å den andra sidan lägga större vikt vid det egna uttalet, för att minimera eventuell störning.

Foto: Mostphotos

En funktionell syn på ”tillräckliga språkkunskaper”

Språkkunskaper kan således inte reduceras till enbart ordförråd och grammatik; Utifrån forskning kan vi konstatera att de kommunikativa krav som ställs i arbetslivet inte stannar vid en korrekt grammatik, ett korrekt uttal eller ett tillräckligt utbyggt ordförråd.

Ett alternativt synsätt till fokus på grammatisk korrekthet skulle kunna vara att den som kan delta i en arbetsgrupp och utföra sina arbetsuppgifter, har tillräckliga språkkunskaper. Genom användning utvecklas språket dessutom hela tiden, inom olika språkliga nivåer eller delkompetenser (jfr Celce-Murcia fig 1). Utifrån idén om deltagande i en praktikgemenskap (Wenger 1998; se även Suni 2017) gäller ju detta alla nya deltagare i en arbetsgrupp, första- såväl som andraspråkstalare – men där andraspråkstalaren naturligtvis har en större utmaning framför sig än den som arbetar på sitt förstaspråk. Vi måste därför lära oss mer om vilken kompetens som krävs för exempelvis en yrkesgrupp och hur den som kommer ny lär sig eller får tillgång till den kompetens som behövs.

Yrkesinriktade språkutbildningar är som sagt en vanlig kursform, och har flera fördelar. I följande kapitel presenteras ett par olika sätt att se på vilka krav man bör ställa på utbildningarna, och hur dessa kan identifieras och tillmötesgås.

Vuxnas andraspråksinläring och förutsättningar för en bra andraspråksutbildning

Forskning om vuxnas andraspråksinläring

Det finns en allmän uppfattning om att språkinläring är enkel att beskriva; att vem som helst skulle kunna uppnå en viss språknivå inom en viss tidsrymd. Inom andraspråksforskningen vet man att detta inte är fallet (Hyltenstam 2019). ”Tvärtom”, argumenterar Hyltenstam, ”finns det i andraspråksforskningen flera exempel på fallbeskrivningar där personer trots både hög motivation och i övrigt gynnsamma förutsättningar på grund av individuella faktorer som de själva inte kan påverka har starkt begränsad framgång i sin språkinläring /.../ Kringskurna möjligheter att lära sig ett nytt språk kan också kopplas till låg utbildningsbakgrund, hög ålder, ett förstaspråk som starkt skiljer sig från målspråket eller den sociala/socio-ekonomiska situation som personen i fråga befinner sig i...” (Hyltenstam 2019). Vad gäller framgång att lära sig det nya språket är den individuella variationen helt enkelt väldigt stor, allra mest hos vuxna.

Modern forskning tar hänsyn till både kognitiva och sociokulturella faktorer som rör andraspråksinläring eller -tillägnande³. Forskningen har utvecklats från att ha ett relativt strikt behavioristiskt perspektiv: att språkanvändning och -inläring handlar om att inläraren lär sig genom imitation, och att repetition och belöning är de framgångsrika metoderna för en lyckad inläring. Detta perspektiv har delvis lämnats. Man har tidigare också utgått från idén om en universell grammatik, vilket alltså skulle innebära att alla språk har gemensamma drag vilka skulle motsvaras av medfödda principer. Därmed skulle olikheterna mellan språken hanteras genom att inläraren ställde om ett par signifikanta parametrar, exempelvis gällande ordföljd och böjningsmönster, och därigenom säga sig ha lärt sig det nya språket. Ett synsätt som ger tydliga pedagogiska implikationer är interaktionismen, där tanken är att inläraren får input och testar hypoteser om andraspråket (som håller på att processas) genom sin output, som då fungerar som referens till att hypotesen gäller.

Aktuell andraspråksforskning antar ofta ett sociokulturellt perspektiv, där den bärande tanken handlar om att språket skapas och utvecklas genom samspel och stöttning. En viktig utgångspunkt är den att vuxna, jämfört med barn, har en annan kognitiv mognad och kunskap: Den vuxna språkbrukaren

³ Inom forskningen finns olika begrepp, som speglar olika sätt att se på processen: inom viss anglosaxisk forskning görs en skillnad mellan *acquisition* (tillägnande, ungefär informell inläring) och *inläring* (learning, ungefär formell inläring). I svensk kontext har den diskussionen inte varit lika aktiv. *Andraspråksinläring* används i texten som ett överordnat begrepp som omfattar såväl tillägnande som inläring.

har oftast ett utvecklat förstaspråk och ett begreppsförråd på sitt förstaspråk som hjälp vid andraspråksinläringen.

En annan utgångspunkt handlar om skillnaden mellan första- och andraspråksinläring med avseende på inlärarens ålder. Förstaspråksinläringen sker så gott som alltid i mycket låg ålder, medan andraspråksinläring kan komma senare. Den andraspråksinläring som sker i låg ålder brukar lyckas bra och ge ett resultat som liknar förstaspråksinläring, medan andraspråksinläring som sker i högre ålder lyckas i mer eller mindre stor utsträckning. Den brukar ofta stanna på en nivå som skiljer sig från ”infödd”. En reflektion här gäller frågan om vad som menas med nivå för språkligt infödd och med avseende på vad: uttal, grammatik, diskursiva strategier eller förmåga att anpassa sig till en kommunikationssituation? Man brukar också skilja mellan om andraspråksinläringen sker i målspråksområdet eller i förstaspråksområdet (Håkansson & Norrby 2010), det vill säga om man lär sig språket i den kontext där det talas eller om man lär sig språket utanför den kontexten.

Utifrån teori om lärande kan ett par pedagogiska kommentarer göras. En populär inställning går ut på att språkutbildningen blir bättre om man erbjuder lärtillfällen både genom undervisning och verklig språkanvändning på en arbetsplats, dvs. praktisk träning i verkliga situationer (och inte i klassrummet). Forskningsstödet för vilken verklig effekt språkträning i praktiken har är dock svagt. En av få svenska studier inom området visar att språkträningen på praktiken var minimal: i undersökningen följer man ett antal andraspråkstalare som går en utbildning med kombinerad språkundervisning och praktik, och resultatet visar att informanterna helt enkelt erbjöds mycket små möjligheter att tala svenska på praktikplatsen. Den genomsnittliga tiden var bara några få minuter per dag. Resultaten talar för att det krävs mycket samordning och insatser för att praktiken verkligen ska fungera språkträning (Sandwall 2013). Hänsyn måste tas till vilka arbetsuppgifter man har, på vilka språk kollegorna talar, om det finns handledare, om aktivt språkstöd erbjuds. Ett exempel på ett informellt språkstöd i arbetsgruppen är hos Kahlin & Tykesson (2019; se även rapportens sid 11–12), som studerar andraspråkstalande läkare på ett sjukhus. Här visas hur en skicklig sköterska snabbt och på ett informellt sätt stöttade andraspråkstalaren under rondan, jämfört med på ett arbetsmöte där mer tid att fokusera på språket fanns. På arbetsmötet kunde kollegor erbjuda språkligt stöd med en större eftertanke eftersom man under mötet hade ett annat tempo (Kahlin & Tykesson 2019).

Hur framgångsrikt en person lär sig ett andraspråk kan förklaras på många olika sätt (Hyltenstam 2019). Mediediskussioner talar som sagt ofta om att det är individens egen motivation som brister, om man inte lär sig språket snabbt och lätt; bara man vill tillräckligt mycket går det bra, och om det går dåligt är det individens eget fel. Motivation är naturligtvis en viktig faktor men synsättet att motivation är helt styrd av individen själv eller finns/finns inte, leder tanken till att motivationen är oberoende av sammanhang och omgivande förutsättningar. Bonny Norton (2000) som har studerat

sambanden makt, identitet och andraspråksinlärning, introducerar termen ”investering” snarare än ”motivation”, eftersom motivation oundvikligen associeras till just individorienterade förklaringar till graden av framgång. Investering å sin sida tar fasta på det samspel individ och omgivande samhälle som råder, där individen investerar tid, kraft, privatliv, ekonomi i olika utsträckning, och där samhället kan erbjuda mer eller mindre anpassade förutsättningar för att studierna ska kunna följas och språkinlärningen ska bli lyckosam. Detta kan i sin tur kopplas till motivation – om investeringen blir för hög, riskerar motivationen gå förlorad. Om investeringen är rimlig, kanske motivationen till och med ökar (Kenno & Norton 2003; se även Hyltenstam 2019). Ytterligare en aspekt gäller den konflikt som kan uppstå hos individen, mellan att å ena sidan att vilja lära sig det nya språket och inlemmas i det nya samhället, och å andra sidan tvingas acceptera att ens identitet begränsas när man mitt i pågående lärprocess förväntas handla och prata på det nya språket i den nya kulturen. Detta är ett exempel på hur investeringen i det nya blir så hög att motivationen kan gå förlorad (Kells 1999 i Lindberg & Sandwall 2012).

Vägen till svenska för nyanlända. SFI, SFX och andra modeller

Svenska för invandrare eller SFI, är alltså den kommunalt organiserade allmänna vägen till svenskkunskaper för den nyanlända⁴. Det är i första hand kommunerna som anordnar kurser, men under senare år har fler privata aktörer, upphandlade av kommunerna, också organiserat kurser. Den nuvarande organiseringen bygger på fyra nivåer (A-D) och efter godkänd nivå D är man behörig att läsa ämnet Svenska som andraspråk, SvA, inom vuxenutbildningen. Efter genomgången SvA nivå 3 har man sedan behörighet (tillsammans med andra ämnen som krävs) att studera på högskola och universitet. Den genomsnittliga studietakten skiljer sig åt; beroende på tidigare kunskaper, studievana, kunskaper i flera språk än förstaspråket etc. kan kurserna i SFI tillägnas i olika takt.

I Vetenskapsrådets rapport *Flerspråkighet – en forskningsöversikt* (2012) presenterar Lindberg & Sandwall (2012) en grundlig genomgång av SFI:s utveckling, resultat och förändrade mål, i relation till vad vi vet om vuxnas andraspråksinlärning och samhällets inställning till språkutbildningen. Man konstaterar att det är ytterst svårt att göra en rättvisande utvärdering av verksamheten eftersom förutsättningarna ändrats gång på gång, utifrån politiska och samhälleliga beslut; det blir helt enkelt svårt att jämföra

⁴ Som en tidig insats före SFI och riktad till asylsökande kan nämnas den statligt finansierade verksamheten kallad ”Vardagssvenska” och ”Svenska från dag 1”. Folkbildningsrådet uppger i sin återrapport till regeringen om verksamhetsåret 2018 att de asylsökande har börjat lära sig svenska och att deltagare har kunnat påbörja SFI-studierna på en högre nivå än de skulle gjort utan asylinsatser (Utbildningsdepartementet 2019).

verksamheten från en tid till en annan, när villkoren för upplägg, mål och organisation hela tiden förändrats (Lindberg & Sandwall 2012).

Självklart har det också att göra med hur många personer som är i behov av och har rätt till SFI, vilket också förändras över tid. Något som intresserat forskare är frågor som handlar om motiven att läsa SFI och lära sig svenska. Split (2009) visar bland annat på att mångas drivkraft handlar om långsiktiga mål såsom ökade möjligheter till delaktighet i samhället (Split 2009; Lindberg & Sandwall 2012: 372). Hyltenstam (2019) hänvisar till olika förklaringar till individuella skillnader som uppvisas, både vad gäller inlärningstakt, motivation och förutsättningar för att kunna delta i utbildningen (4.1; se även Rydell 2018a, 2018b).

Många har inställningen att kurser i svenska för vuxna kan och till och med bör ha en yrkesinriktning, för att bättre förbereda för och förkorta vägen till ett kommande yrkesliv och därigenom eventuellt höja motivationen hos deltagarna (se även s.16 om motivation). ”Korta vägen”, olika typer av snabbspår och SFM, en verksamhet med SFI för ett antal yrkesgrupper inom medicin och hälso- och sjukvård inom Region Stockholm är ett par exempel. Något som poängteras i dessa utbildningar är vikten av individanpassning, som en central förutsättning för en framgångsrik pedagogik. En relativt ny utvärdering av yrkesinriktade språkutbildningar för vuxna, genomförd av Skolinspektionen, visade att utlovad yrkeslivs- och individanpassning inte riktigt fullföljs (Skolinspektionen 2018). Begreppet är dessutom inte alltid väl definierat, vilket gör det svårt att följa upp på vilket sätt denna anpassning bör ske. Om man läser Skolforskningsinstitutets översikt ”Individanpassad vuxenutbildning” (2019) diskuteras dock begreppet enligt följande: ”Med individanpassad undervisning inom vuxenutbildning menar vi lärares metoder och arbetssätt som möter vuxna elevers olikheter, i form av förutsättningar för lärande och behov i undervisningen”. Skolforskningsinstitutet identifierar tre strategier för individanpassad undervisning: Gruppering, differentierad undervisning och individuell handledning, och skriver: ”Gruppering innebär att elever delas in i grupper eller kurser utifrån deras förutsättningar och behov. Differentierad undervisning innebär att lärare tar hänsyn till elevers olikheter inom ramen för en kurs eller undervisningsgrupp. Individuell handledning innebär att elever ges individuellt stöd av läraren. Ofta relateras till någon eller några av dessa strategier för individanpassad undervisning” (Skolinspektionen 2019). Det blir här tydligt vilken omfattande process individanpassningen skulle medföra om man verkligen levde upp till dessa krav. Det är något som diskuterats av Boo (2014) och vidare i kap. 6 i denna rapport.

Foto: Mostphotos

De så kallade snabbspåren har alltså som syfte att förkorta tiden det tar för nyanländas inträde på arbetslivet, ta vara på kompetens och fylla kompetensbehov i bristyrken på svensk arbetsmarknad. Snabbspårens ambition, förutom att ge en utbildning i svenskt arbetsliv inom den sektorn eller det yrke som avses, är att erbjuda praktikplatser eller andra kontakter med arbetslivet. Detta utifrån tanken att praktiken både ger bättre förutsättningar för språkinläring och värdefulla kontakter med arbetslivet. Snabbspåren anordnas av ett lärosäte på uppdrag av Arbetsförmedlingen och föregås av betyg från SFI samt en yrkesinriktad språkkurs (exempelvis den så kallade ”Korta Vägen”). Det krävs alltså inte allmän behörighet som för andra högskoleutbildningar.

Såväl Arbetsförmedlingen som SKR har sammanfattat erfarenheter av snabbspåren. Båda pekar ut språkkunskaper och språkutbildning som centralt. Båda betonar också vikten av att samordna insatser från olika myndigheter så att den nyanlända får det stöd som behövs, i stället för att ansvaret ska ligga på individen att söka rätt på olika utbildningar och insatser. (Arbetsförmedlingen 2019; SKR 2019)

Parallellt med SFI finns olika satsningar både på kommunal och privat nivå, med mer eller mindre tydliga mål att vara yrkesinriktade. Ett exempel är den länsövergripande, yrkesinriktade verksamheten SFX, som startade 2000. Verksamheten har olika yrkesspår, där deltagarna går den yrkesinriktade kursen parallellt med vanlig SFI. Syftet är även här att erbjuda en snabbare väg in i en yrkesverksamhet. För exempelvis läkare är syftet att så långt som möjligt att förberedas för Socialstyrelsens kunskapsprov (Länsstyrelsen 2017).

Ett annat exempel är studiegrupper med inriktning mot olika yrkens språkliga krav, exempelvis inom Uppsala kommun (Region Uppsala) där man tränar specifikt inför Socialstyrelsens kunskapsprov för läkare från tredje land (utanför EU/EES). Olika lärosäten ger också kompletteringsutbildningar som följer förordningen om kompletteringsutbildningar, för olika legitimationsyrken inom exempelvis hälso- och sjukvård, där studienspråket är svenska. Antagningskraven, utöver utländsk examen, kan skilja sig åt – vissa utbildningar kräver till exempel genomfört men ej godkänt kunskapsprov⁵. Vissa utbildningar har intervjuer som en del av antagningsförfarandet.

I kapitel 5 diskuteras på vilka sätt man kan betrakta utbildningar som framgångsrika, och i kapitel 6 presenteras en kurs i svenska och medicin för läkare och sjuksköterskor med utländsk examen, som exempel på en lyckad utbildningssatsning.

⁵ Exempelvis Umeå universitets tvååriga kompletterande utbildning för läkare med examen från utanför EU/EES.

Fungerar yrkesinriktade språk- utbildningar– hur mäts det i så fall?

Vad vet vi om hur yrkesinriktade språkutbildningar fungerar? I följande kapitel diskuteras ett antal sätt att mäta: genom kursbetyg och kursgenomströmning, genom att mäta framgång på arbetsmarknaden eller genom individens egen skattning samt vad de olika sätten att mäta kan få för konsekvenser för hur man värderar olika slags utbildningar.

Många gånger kräver arbetsgivare att arbetssökande visar dokumentation i form av betyg från SFI, SvA eller annan utbildning, dvs. (ofta kontextfria) formella språktest. I andra fall kanske en platsannons efterfrågar ”goda kunskaper i talad och skriven svenska”. Ett annat mått än kursbetyg är själva genomströmningstiden. Ett tredje mått är uppskattningen av hur många som efter genomförd utbildning arbetar inom det område eller den bransch de har sin yrkesutbildning inom. För legitimationsyrken inom hälso- och sjukvård kan måttet vara i vilket grad utbildningen lett fram till svensk legitimation. Ytterligare ett sätt att låta andraspråkstalaren själv skatta sin språkförmåga utifrån deras professionella erfarenheter av kommunikations- och språkkrav i vården, och arbetskamraternas skattning av sina andraspråkstalande kollegors språkliga kompetens och möjlighet att arbeta på sitt nya språk i relation till arbetsuppgifterna.

Tester och genomströmning som mått på framgång

Det finns olika sätt att testa språkkunskaper, till exempel via Tisustestet, SFI-prov nivå A-D och prov i Svenska som andraspråk inom vuxenutbildningen. Dessa prov har sällan någon specifik yrkesinriktning utan säger sig testa generella, allmänna språkkunskaper⁶. Utifrån arbetsgivarens perspektiv kan det handla om att testa med språkprov alternativt ha standardiserade skalor och bedömningsmaterial såsom många svenska regioner har i sina anställningskrav (t.ex. nivå C1 i enlighet med CEFR-skalan).

Ett exempel på ett mer specialiserat prov är Socialstyrelsens kunskapsprov för exempelvis läkare och sjuksköterskor med examen utanför EU/EES. Provet är inte ett uttalat språkprov, men kunskaperna som efterfrågas kräver en färdighetsnivå språkligt och kommunikativt som är tydligt kopplat till just det man måste behärska i praktiken (teoretiskt och praktiskt). För att registrera sig och göra provet krävs en granskad examen, men inte specifika språkkunskaper. Den teoretiska delen av provet, som består av bland annat

⁶ Språktester kopplade till formell kompetens är omdebatterat (se Rydell & Milani 2019 för en nyanserad diskussion), men tester i samband med till exempel en SFI-kurs är här inte vad som avses i debatten (snarare språktest i samband med frågor om medborgarskap).

läsförståelse, försöker i stället tona ner språkraven, till exempel genom att vara konstruerat med kryssfrågor i stället för något som efterfrågar svar i löpande text. Fortfarande är kraven på läsförståelse höga. Exemplet nedan visar att det inte enbart handlar om medicinsk terminologi utan även vardaglig, relativt avancerad språkförståelse.

Du lyssnar extra noggrant efter möjligt blåsljud på hjärtat. Din undersökning av Göran ger inga ledtrådar till vad som skulle kunna vara orsaken till Görans feber. Du bestämmer dig för att gå vidare med provtagning (delprov 2, Kliniskt case. Socialstyrelsens kunskapsprovdatabas)

För att förstå instruktionen måste man förstå kunna de mer medicinskt relaterade orden och uttrycken 'blåsljud på hjärtat', 'feber' och 'provtagning', men dessutom krävs det att man exempelvis förstår det bildliga uttrycken "gå vidare med" och "ge ledtrådar". Provet kräver med andra ord en språkförmåga som sträcker sig bortom medicinsk terminologi. De praktiska proven är utformade som rollspel där tentanden får en kort information av uppgiften, kliver in i ett undersökningsrum och genomför en undersökning eller ett samtal med en fiktiv patient. Situationen bedöms av en tredje person, som för protokoll. Detta rollspel ställer höga krav på kommunikation.

Framgång på arbetsmarknaden

Ett annat mått kan sägas vara framgång på arbetsmarknaden: en utbildning fungerar om den som deltagit och godkänts hamnat rätt i yrkeslivet. Från Arbetsförmedlingens sida handlar det om att tillvarata kompetens. Hur väl har man lyckats få rätt arbete efter den yrkesinriktade utbildningen? Det är förstås svårt att peka ut endast en förklaring. Förmodligen handlar det om en kombination av utbildningens innehåll, tillgänglighet, deltagarnas möjligheter att närvara och slutföra utbildningen, pedagogiskt upplägg etc. Efterfrågan på arbetsmarknaden spelar naturligtvis också roll, likaså den arbetssökandes eventuella kontaktnät inom det relevanta området.

I Arbetsförmedlingens (2019) och SKR:s (2019) rapporter sammanfattas erfarenheter av yrkesinriktade snabbspår. Båda sammanställningarna fokuserar på tillvaratagande av kompetens i form av anställning av "rätt person på rätt plats" och betraktar frågan hur väl deltagarna lyckats få arbete som ett mått på kursernas framgång.

Arbetsförmedlingens rapport (2019) är mycket riktigt en genomgång av resultaten med avseende på genomströmning och anställningsgrad. Tanken är att snabbspåren, som vänder sig till nyanlända med en yrkesexamen sedan tidigare, ska ses som del i en "kedja av insatser". Kedjan kan bestå av länkarna validering – utbildning – språkkurs – praktik, innan man kan söka

ett arbete alternativt komplettera sin utbildning för att söka svensk legitimation för exempelvis sjuksköterska, läkare, lärare eller certifikat för att arbeta som kock. Rapporten redovisar också en uppföljning på individnivå vad gäller matchning mellan kompetens och anställning. Här konstateras att deltagare på snabbspåren inom branscher med en gynnsam arbetsmarknad tenderar att söka och få arbeten som de är överkvalificerade för. Det verkar som att man tenderar att välja anställning framför att fullfölja olika kompletteringsutbildningar, trots att kompletteringarna är tillgängliga. Ytterligare faktorer som enligt Arbetsförmedlingen påverkar genomströmning är dels tillgång till ändamålsenliga praktikplatser, dels språkkunskaper. Detta särskilt inom hälso- och sjukvårdssektorn och särskilt legitimationsyrkena som ofta kräver mycket goda språkkunskaper. Språkkunskaper pekats alltså ut särskilt (Arbetsförmedlingen 2019:26). Slutligen nämns valideringen som en viktig aspekt. Om valideringen av examen fungerar bra så går det bättre med en framgångsrik matchning individ – kompetens – arbete.

Rapporten betonar alltså språkkunskaper som en viktig faktor för att tillvaratagande av kompetens ska fungera bra. En kommentar till rapporten är att den ser ut att utgå från att lärandet och språkinläringen sker under utbildningen, och inte är en process som fortsätter under exempelvis praktik eller i en arbetsgemenskap. Forskning om andraspråksinläring poängterar samtidigt värdet i att få möjlighet att öva praktiskt, både i den faktiska arbetskontexten eller yrkespraktiken och i mer vardagliga kontexter, för att språket verkligen ska utvecklas tillräckligt. Det gäller såväl den allmänna svenskan som yrkesspråket. En praktikplats är därmed viktig för att en fortsatt språkträning och språkutveckling. Undersökningar visar samtidigt att det inte automatiskt finns ett sådant samband (Sandwall 2013; Suni 2017). Detta är ett område där vi behöver lära oss mer.

I ”Tre år med snabbspår” (2019) summerar SKR erfarenheter av snabbspåren inom hälso- och sjukvårdssektorn. Här betonas både vikten av språkkunskaper och frågor om individperspektiv. Det visar sig, enligt rapporten, att deltagarna i de olika snabbspåren, trots samma behörighetskrav, kunnat tillgodogöra sig utbildningarna i olika grad. Man tillskriver just skiftande språkkunskaper som en bidragande orsak. Detta indikerar att olika grundutbildningar i svenska, genom SFI, ställer olika krav för godkända resultat och därmed behörighet att gå vidare till exempelvis ett snabbspår. Skiftande kunskaper, trots samma godkända kurser i SFI, kan bland annat förklaras med att verksamheten anordnas under ibland ytterst skilda förutsättningar i kommunerna, med följden att de reella kunskapsnivåerna kan vara olika. Detta uppmärksammas även i KLIVA-betänkandet (Utbildningsdepartementet 2020), som föreslår, bland flera andra åtgärder, kommunerna att ta en större ansvar för tillsyn och kvalitetskontroll.

Mer lyckade exempel på snabbspår har varit de där det aktuella lärosätet inte bara stått för de yrkesinriktade kurserna utan även en större del av utbildningen i svenska. Lärosätet har alltså sett en vinst i att fokusera på språkkunskaperna så att deltagarna kommer upp i samma språkliga kompetens. I rapporten diskuteras därför om det inte vore mer effektivt att lärosätena stod för en större del av utbildningen i svenska i stället för SFI, så att snabbspåret ska fungera bättre (SKR 2019; Se vidare i denna rapport kap. 7). I rapporten diskuteras också vikten av att administrationen runt olika utbildningar och förkunskapskrav ska vara lättbegriplig för den enskilda individen. Den nyanlända yrkespersonen måste idag många gånger på egen hand navigera mellan olika myndigheter, utbildningssatsningar och arbetsmarknadsinsatser, i stället för att få en tydlig och klar handledning som utgår från personens behov snarare än systemens organisation, som inbördes kan ha olika struktur och samhällsuppdrag. Ur perspektivet hållbar rekrytering och tillvaratagande av kompetenser är detta inte särskilt effektivt, ej heller ur utbildningssynpunkt (SKR 2019).

De rekommendationer som ges i rapporten gäller, liksom i Arbetsförmedlingen (2019), samverkan mellan aktörer (regioner, kommuner, utbildare), anpassning av språkutbildningar och möjligheten för att lärosätena (universitet och högskolor) att tillhandahålla förberedande insatser och introduktion. Ett förslag som presenteras är att Socialstyrelsens prov för legitimationsyrken från tidigare provomgångar bör ingå som aktiv del i språkutbildningarna, för att erbjuda allra bästa förberedelse för deltagarna. Snabbspåren har stött på problem både i rekryteringsfas och i valideringsfas, utöver det faktum att personer med samma intyg på språkkunskaper de facto kommit olika långt i sitt språktillägnande. Man rekommenderar därför en statlig kontroll och kompetenskartläggning, för att stötta individen i den nu alltför snåriga vägen mot exempelvis yrkeslegitimation. Ett särskilt avsnitt ägnas åt språkutbildning. Det som pekas ut som problematiskt rimmar alltså här den vetenskapliga kunskap vi har om vuxnas språkinläring, som en komplicerad och många gånger tidsödande process, som inte i första hand hänger på individens motivation. Snarare handlar det om en kombination av faktorer som kan sägas utgöra förutsättningen för att en framgångsrik språkinläring och språkutveckling verkligen ska ske.

SFX-verksamheten, som alltså är en yrkesinriktad SFI-utbildning, har vid olika tidpunkter följt upp utbildningen vad gäller nedlagd tid, genomströmning och arbete efter utbildning, på såväl individ- som gruppnivå (Länsstyrelsen 2017). Även Utbildningsdepartementets promemoria om vuxenutbildningen i svenska som andraspråk (2019) ägnar ett avsnitt åt just yrkesinriktade språkutbildningar, bland annat ur ett ekonomiskt perspektiv:

*Erfarenheter bland annat från en region där man sedan 2015 anordnar yrkesutbildningar med språkstöd visar dock att trots att kombinationsutbildningar med språkstöd är utlagda på längre tid och kostar dubbelt så mycket som en reguljär yrkesutbildning, blir både studietiden kortare och den totala kostnaden lägre än om eleven först studerat SFI och sedan gått en yrkesutbildning i komvux.
(Utbildningsdepartementet 2019:71)*

I promemorian diskuteras också relationen yrkesspråk och vardagssvenska, utifrån risken för att den vardagliga svenskan tenderar att trängas undan till förmån för ett ensidigt fokus på yrkesspråk (Utbildningsdepartementet 2019:79). Författaren ifrågasätter delvis hur stor den verkliga skillnaden är mellan å ena sidan den vardagliga svenska man behöver kunna för att delta i samhället som exempelvis förälder, å andra sidan det språkliga register och de kommunikationsmönster ett yrkessammanhang kräver:

*Ett ställningstagande för utredningen är alltså att den språkfärdighet som behövs för att studera och utöva vissa yrken (till exempel så som beskrivs ovan) och grundläggande och funktionell kommunikation i vardags- och samhällsliv i mycket hög grad inbegriper varandra och inte alls är två helt väsensskilda språk som måste tillägnas som separata ämnen eller inom separata kurser.
(Utbildningsdepartementet 2019:80)*

Utredningen föreslår så en mer konsekvent och grundlig kartläggning, för att erbjuda verklig individanpassning, formulerat som en ”Sammanhållen utbildning” som den modell som föreslås som effektiv utbildning (Utbildningsdepartementet 2019:80), vilket kan liknas vid det Arbetsförmedlingen kallar för ”kedja av insatser” (Arbetsförmedlingen 2019).

Även kompletteringsutbildningarna på universitetsnivå för legitimationsyrken följs naturligtvis upp; siffrorna är dock svåra att jämföra eftersom olika uppföljningar tar fasta på olika steg i processen. Resultaten måste därför analyseras mer i detalj. Utbildningssatsningen för läkare och sköterskor med examen utanför EU/EES, som beskrivs i kap. 6, har följt upp kursen vad gäller provresultat, resultat vid Socialstyrelsens kunskapsprov och andra stationer på vägen mot svensk läkarlegitimation. I den andra kursomgången (2018–19) hade i november 2019 en deltagare (av 12) erhållit svensk läkarlegitimation och fem stycken godkänts på Socialstyrelsens prov (bil. 2)⁷.

⁷ Anekdotiskt kan nämnas den läkare från kursomgång 2018–19 som efter enbart 2 år i Sverige, och en kombination av kontakter som möjliggjort praktik, en ändamålsenlig utbildning och naturligtvis ett stort driv.

Hur fungerar kommunikationen? Egnas och andras skattning

Slutligen kan individens egen skattning av språkkunskaper fungera som ett mått på språkfärdighet: Räcker mina kunskaper för att jag ska kunna arbeta inom mitt yrke men på svenska i en svensk arbetsmiljö? Beror det i så fall på den utbildning jag fått eller något annat? Även andras bedömning, exempelvis kollegorna i arbetsgruppen, kan vara en form av mått: Kan min nya andraspråkstalande kollega tillräckligt med svenska för att kunna delta i arbetsgruppen och utföra sina arbetsuppgifter? Här vill jag nämna ett par studier.

Skjeggestad et.al. (2017; se även 3.1) visar i sin studie av förstaspråkstalande och andraspråkstalande läkare i Norge hur språket spelar roll för det dagliga arbetet. I studien uppgav både första- och andraspråkstalarna till att kommunikationen var den absolut viktigaste faktorn som påverkade samarbete i yrkesvardagen. En av de andraspråkstalande läkare med norsk läkarlegitimation och tillräckliga kunskaper i norska, kommenterade ändå att hon exempelvis inte kände sig som "hel" läkare på sitt andraspråk. (Skjeggestad et.al 2017). Relaterat till begreppet praktikgemenskap (Wenger 1998) och synsättet att man lär sig genom deltagande, är de andraspråkstalande läkarna medlemmar i praktikgemenskapen men fortfarande nykomlingar, både i rollen som experter (läkare) och inlärare (andraspråkstalare). Detta är något som även Suni (2017) beskriver i sin studie av andraspråkstalande tandläkare i Finland, som genom olika slags mentorprogram ska utveckla en ändamålsenlig finska.

Som redan nämnt handlar det att lära sig ett nytt språk om en komplicerad uppgift som måste få ta tid (Hyltenstam 2019, Rydell & Milani 2019). Att bedöma sin egen eller någon annans färdigheter i att tala och skriva på ett andraspråk är även det komplext (Boyd 2004). Som tidigare beskrivits, visar undersökningar att andras skattning av en individs språkfärdighet ofta bedöms utifrån uttal, intonation och satsmelodi, snarare än exempelvis grammatik och ordförråd (Boyd 2004, Boyd & Bredäng 2011, Thorén 2016). Det trots att de två senare färdigheterna, grammatik och ordförråd, många gånger kan mätas och bestämmas relativt en norm snarare än utifrån attityd (även om kunskap om uttryckssätt, diskursiva mönster och användning av fackord i specifika situationer naturligtvis är något utöver ren ordförståelse). Uttal innebär redan inom ett språk en mängd variationer till exempel vad gäller dialektala skillnader eller skillnader beroende på ålder och gruppidentitet. Andraspråkstalarens uttal är dock något förstaspråkstalaren verkar vara extra uppmärksam på (Bijvoet 2018).

Foto: Mostphotos

I SNS' undersökning av hur arbetsgivare skattar språkfärdighet hos arbetssökande (Rooth & Åslund 2006) efterfrågas som sagt i första hand grammatisk korrekthet och uttal som mått på språkfärdighet. Det finns dock även svar som betonar att språkraven varierar beroende på arbetsuppgifter – själva kommunikationsbehovet inom ett visst yrke är avgörande, snarare än kontextfri korrekthet. I undersökningen bedömer man heller inte att exempelvis en chef alltid behöver tala bättre svenska än annan anställd: "Ofta accepteras sämre språkkunskaper bättre hos exempelvis läkare än hos mentalskötare av patienter." (Rooth & Åslund 2006:112). Detta visar att de kommunikativa kraven förstås kan se olika ut för olika yrkesgrupper, men svaret visar också på en medvetenhet om detta, och hur vi skattar olika talares språkförmåga utifrån mer än enbart formella, mer enkelt mätbara aspekter. Arbetsgivare från hälso- och sjukvårdssektorn kommenterar också behovet av att kunna kommunicera på svenska i termer av patientsäkerhet och den maktrelation som kan råda i patientens möte med sjukvården: "För att arbeta i vården är det absolut ett grundläggande krav att behärska språket till fullo. Brukarna i vården är redan i grunden i underläge p.g.a. sjukdom. Patienten har rätt att känna en absolut trygghet i att bli språkligt och kulturellt förstådd även om rösten är svag och krafterna tryter." (Rooth & Åslund 2006:114). Slutligen poängteras i undersökningen även värdet av att kunna kommunicera med patienter på andra språk än svenska: "Utländska personer med andra modersmål är en tillgång i organisationen vid handhavande av patienter med samma språk. Vid smärta är det mycket lättare att förstå sitt eget språk. Dock måste man förstå och tala svenska språket tämligen väl för det skall fungera bra på vår avdelning." (Rooth & Åslund

206:114). Något enstaka svar poängterar också värdet i flerspråkighet: i mötet med andraspråkstalande patienter är det en tillgång att läkaren eller sköterskan talar patientens förstaspråk. Vården blir helt enkelt bättre.

Utifrån olika definitioner av och synsätt på vad som menas med att kunna ett språk kan man bedöma språkförmåga på olika sätt. Som ett alternativ till enbart lingvistiska färdigheter, som alltså utifrån det vi vet om kommunikativa krav i arbetslivet måste ses som en alltför snäv definition, har här i rapporten ”kommunikativ kompetens” lyfts fram som mått på ”nödvändiga och tillräckliga språkkunskaper för att kunna arbeta på sitt andraspråk”. Detta utifrån perspektivet samhällets tillvaratagande av kompetens såväl som individens möjligheter att (språk-)utbilda sig för att kunna arbeta inom det yrke som hen har sin tidigare kunskap. Synsättet väcker också frågor om hur man mäter kommunikativa färdigheter: genom betyg, andel personer som får arbete eller egna och andras skattning av andraspråkstälarens kompetens? Det väcker även frågor om vilka språkfärdigheter som krävs för att kunna arbeta inom ett visst yrke: Behöver andraspråkstälaren till exempel uppnå en kommunikativ kompetens i nivå med en förstaspråkstälare, eller räcker en mer begränsad språkbehärskning? Har olika yrken olika krav på kommunikativ språkförmåga, exempelvis vad gäller grad av grammatisk korrekthet, uttal och diskursiva strategier?

I kapitel 6 presenteras en utbildningsattsning som strävat efter att fokusera på kommande yrkespraktiks kommunikativa krav såväl som på den medicinska expertisen som krävs.

Ett gott exempel: Yrkesinriktad språkutbildning för nyanlända och asylsökande läkare och sköterskor med examen från utanför EU/EES 2018–20

I kapitel 6 beskrivs av en yrkesinriktad utbildning i svenska och medicin, för läkare och sköterskor med utländsk examen. Syftet är att visa på ett gott exempel, men även att erbjuda en utgångspunkt för diskussionen om hur vi bör gå vidare med utbildningsåtgärder för utländska akademiker och andra inom hälso- och sjukvårdssektorn.

Hösten 2018 startade en ettårig kurs i svenska och medicin för läkare med utländsk examen. I gruppen ingick asylsökande med läkarexamen från länder utanför EU/EES. Kursen var anpassad för nybörjare och arrangerades av Södertörns högskola i samarbete med Svenska Läkaresällskapet. Kursens deltagare befann sig på en skiftande nivå vad gäller svenskan och hade vistats olika lång tid i Sverige (2–15 månader), men samtliga var vid kursstart asylsökande.

Efter genomförd kurs hade samtliga 12 deltagare klarat kursens slutprov i svenska, fem av dessa klarat Socialstyrelsens kunskapsprov (teoretiskt och praktiskt) och en klarat första delen av kunskapsprovet (bilaga 2). En deltagare hade i november 2019 erhållit svensk läkarlegitimation.⁸

Hösten 2019 startade en andra kursomgång, denna gång med 20 läkare och fem sjuksköterskor med examen från utanför EU/EES, såväl asylsökande som nyanlända. I kapitlet beskrivs först den första kursomgången, och sedan det utvecklingsarbetet som gjordes inför och under den andra kursomgången.

Den första kursomgången

Under kursens första fyra månader studerade gruppen enbart svenska och medicinsk svenska, för att sedan växla över till översiktskurser i medicin (med svenska läkare som lärare), praktiska övningar och praktikinslag. Kursen i medicinsk svenska gavs på högskolan, medan kurserna i medicin gavs på olika kliniker runt om i stockholmsområdet. Deltagarna hade därmed en tät kontakt med en akademisk miljö å ena sidan, blivande kollegor och en yrkesmiljö å den andra. Målet med kursen i svenska / medicinsk svenska var

⁸ 2016–17 gjordes en pilotomgång av utbildningen, där 9 asylsökande specialläkare deltog. Av dessa hade 2019 tre stycken erhållit svensk legitimation och tre stycken klarat kunskapsprovet. Den utbildningsomgången presenteras dock inte i detalj här. Se vidare i bilaga 2.

nivå C1 enligt den europeiska CEFR-skalan⁹. Målet med utbildningen som helhet (dvs. svenska, medicinsk svenska och kurser i medicin) var att deltagarna skulle vara förberedda för Socialstyrelsens prov för läkare med examen från utanför EU/EES.

Inledningsvis ägnades en hel del tid åt grundläggande grammatik och morfologi, exempelvis ordförråd, ordböjning och ordföljd. I kursen ingick även systematisk uttalsträning med logopedier. Gradvis gick kursen över till att fokusera på medicinska teman, exempelvis i de textexempel och övningar som användes.

Språkutbildningen hade ambitionen att tillmötesgå yrkeslivets språkkrav, i det här fallet läkarens, på ett systematiskt och konkret sätt. Det handlade naturligtvis om medicinsk terminologi och medicinskt resonemang, men även om språkanvändning i olika kommunikationssituationer – läkaren måste kunna samtala med patienter och anhöriga, ibland om känsliga ämnen där en språklig lyhördhet kan vara extra viktig. Läkaren måste också kunna interagera med kollegor och andra yrkesgrupper inom vården, till exempel sköterskor, röntgenassistenter, labbassistenter och andra. Viss kommunikation sker via telefon, annan via den skriftliga journalen eller daganteckningen.

Kursen i medicinsk svenska fokuserade på alla dessa kommunikativa situationer och medicinska litteracitetspraktiker, i strävan att förbereda deltagarna på de sammanhang de kommer att stöta på i sitt kommande svenska yrkesliv. De medicinska kurserna ägde rum så nära yrkeskontexten det gick, både i och med att de undervisande lärarna själva var yrkesverksamma läkare och att kursen innehöll många tillfällen till auskultation och besök på olika kliniker.

De medicinska kurserna innefattade delprov kontinuerligt. Slutprovet i svenska genomfördes efter att de medicinska kurserna var slut. Med det gavs extra tid för språklig utveckling vilket ökade chanserna för att klara provet.

Vad utvecklades inför en andra kursomgång?

För att utveckla kursen bad vi lärarna från den första omgången att reflektera över sin egen insats och kursens brister och förtjänster. Deltagarna fick också utvärdera kursen. Vi strävade också efter att utveckla språkutbildningen än mer utifrån aktuell forskning om vuxnas andraspråksinlärning och yrkeslivets språkkrav.

I skriftliga kursanalyser efterfrågade lärarna ett upplägg som var än mer en integration mellan grundläggande vardaglig svenska och medicinsk / yrkesanpassad svenska. Bland annat efterlystes mer läsförståelseövningar

⁹ Provet beskrivs i 3.1 och kapitel 5.

med fokus på medicinska vetenskapliga artiklar, något som ingår i läkarens yrkesvardag och också ett svårt delprov i kunskapsprovet¹⁰.

*I ett fall fick jag själv vara med på några föreläsningar i farmakologi och därefter hade vi lektioner då vi kunde gå igenom en del termer och uttryck som använts. Jag fick också en del material, som jag kunde göra språkliga övningar på. Att på något sätt knyta samman föreläsningarna med språkundervisningen, tror jag skulle fungera bra. Det behöver ju inte innebära att läraren är med på alla föreläsningar, men kanske kan få lite material, eller tips om material som kan användas i språkundervisningen.
(Lärare 1. Södertörn)*

Lärarna beskrev inte bara det språkliga innehållet och de olika övningarna. Bland annat poängterades deltagarnas sociala situation som något som påverkade möjligheten att ta tillvara på utbildningen:

Om jag jämför med dem jag undervisar numera, väletablerade läkare, till största delen från EU-länder, så är det kursdeltagarnas sociala situation som främst skiljer sig åt.

*Många i gruppen på Södertörn hade problem med bostad och ekonomi. Några var tvungna att ha extraarbete, även nattetid. Dessutom hade de flesta haft svåra upplevelser i samband med flykten från hemlandet. Dock påverkade inte detta studierna i så hög grad som man skulle kunna tro. I ett fall fick jag reda på att en man med sporadisk närvaro, led av en svår depression och medicinerade.
(Lärare 1. Södertörn)*

Lärarna efterlyste också fler sociala aktiviteter, exempelvis ett system med språkkontakter, eller språkkompisar, som träffade deltagarna vid sidan om kursen, eventuella studiebesök och besök i området – Skansen, andra museer eller typiska utflyktsmål. Man bedömde att deltagarna, trots heldagsstudier i medicinsk svenska, behövde mer stöd i ett vardagligt språk, kanske framför allt muntlig kommunikation, för att verkligen komma igång med den egna språkproduktionen. Sedan tidigare vet man att möjligheten att prata svenska utanför en kurs är viktigt för att vidga de språkliga register man behöver för att till fullo kunna delta på arbetsplatsen – inte bara den specifika

¹⁰ Socialstyrelsens kunskapsprov för läkare med examen från tredje land. Se även kap 5.

yrkesterminologin utan även vardagliga diskursiva strukturer t.ex. i samtal med patienter eller med kollegor i mer vardagliga situationer (fika-raster, lunchrummet etc.) Dessutom ger även vardagligt samtal viktiga tillfällen till egen språkproduktion som alltså främjar uttal, tillägnande av grammatiska strukturer och böjningsmönster, och ett vidgat ordförråd (Tykesson et.al. 2017; Beyrbyk Lindström 2008).

Gällande gruppens sammansättning och det faktum att samtliga var högutbildade akademiker med liknande yrkesbakgrund kommenterades följande:

*Fördelarna med att undervisa de här grupperna var deltagarnas entusiasm och tydligt visade tacksamhet över att få delta i projektet. Samtliga verkade angelägna att göra sitt bästa och uppnå ett gott resultat.
(Lärare 1, Södertörn)*

Ur pedagogisk synvinkel kan det ses som en stor fördel att gruppen hade likartad bakgrund vad gäller utbildning och yrkeserfarenhet. Läkaryrket skiljer sig åt i olika länder, trots att man har ett gemensamt grundläggande uppdrag inom vården. Däremot delade inte alla samma förstaspråk. Sjukvården är dessutom organiserad på olika sätt i olika länder, och läkarens yrkesroll kan se olika ut på olika håll. Varje deltagare hade naturligtvis också sin egen levnadshistoria och egna erfarenheter som påverkade möjligheterna att tillgodogöra sig utbildningen. Detta visade sig även i enkäten deltagarna fyllde i vid kursstart (6.3).

Omgång 2, med större individanpassning och mer språkstöd till den medicinska utbildningen

I den andra kursomgången (2019–20) antogs även sjuksköterskor, och kursen erbjöds även till nyanlända och inte bara asylsökande. Gruppen var därmed något mer heterogen. Inför antagningen annonserades 25 platser för nyanlända och asylsökande, där 20 var vikta för läkare och 5 för sköterskor. Cirka 65 sökte kursen. Drygt 30 av dessa intervjuades för de 25 platserna, som en form av en första kartläggning: i första hand för att bedöma språknivån, men i andra hand för att ta reda på exempelvis hur de praktiska förutsättningarna för att kunna delta såg ut. Vid kursstart skickades även en enkät ut, där deltagarnas tidigare erfarenheter från hälso- och sjukvård i respektive förstaland och i Sverige samt vilka förväntningar de hade på utbildningen togs tillvara.

Kursinnehållet bestod fortfarande av grundläggande svenska (grammatik, ordföljd, ordkunskap etc.) i kombination med språkövningar kopplade till den kommande yrkesutövningen. Det handlade exempelvis om hur man pratar med patienter, Vårdguidens språk och innehåll, analys och sammanfattning av artiklar ur Läkartidningen. Det var denna gång ett större inslag av

hörförståelse, både i relation till patientsamtal, samtal med kollegor och telefonsamtal. Ett relativt stort fokus riktades också på det kommande kunskapsprovet¹¹, då deltagarna fick uppdraget att förklara medicinska begrepp för varandra och för lärarna. En av lärarna sammanfattar:

*Sista veckan [före juluppehållet; ej kursens sista vecka] har vi på er begäran arbetat med case från ett gammalt prov, och ni har ställt frågor till mig om formuleringar och ord. Ni har också fått förklara ord för mig. Under den här tiden har ert ordförråd växt och uttalet har förbättrats.
(Lärare 3 Södertörn, brev till deltagarna 191205)*

Kursen använde alltså tidigare kunskapsprov, dels för att förbereda för det kommande provet, dels för att hitta relevanta språkliga exempel ur läkares och sköterskors egen (skriftspråkliga) vardag. Man utnyttjade även svtplay för att ytterligare träna hörförståelse och få erfarenhet av visserligen skriven med dock muntligt framförd dialog.

Som komplement till den lärarledda delen av kursen användes ett digitalt material, så att deltagarna kunde göra interaktiva övningar från sin egen dator hemma. Verktöget gjorde det möjligt att både ge individuell feedback och inte bara följa upp resultat, få statistik över vilka övningar som var svåra respektive lätta, vilket kunde användas både för att individanpassa övningarna och inför planering av kursinnehållet. Det visade sig också att många deltagare använde sig av det digitala övningsmaterialet i relativt stor utsträckning.

Uttalsträningen stärktes, så att den ingick från kursstart enligt ett systematiskt upplägg. Detta motiverades bland annat av forskning om uttalets betydelse för såväl den egna förståelsen och möjligheten att lära sig det nya språket, som attityder hos lyssnaren vad gäller nivån på talarens språkkunskaper, vilket i sin tur kan påverka kommunikationen (Boyd 2014; Boyd & Bredänge 2013; Thorén 2016). Uttalsträning var också något som efterfrågades starkt av deltagarna.

Efter intensivkursen i svenska och medicinsk svenska följde 5 månader medicinkurser i likhet med föregående kursomgång, men med skillnaden att en schemalagd dags språkstöd per vecka lades in. Språkstödet kopplades till det medicinska innehållet under respektive kursvecka för att fånga upp eventuella svårigheter eller områden som behövde fokuseras på extra. Det gavs också utrymme för att öva extra inför det avslutande provet i svenska.

¹¹ Socialstyrelsens kunskapsprov för läkare med examen från utanför EU/EES

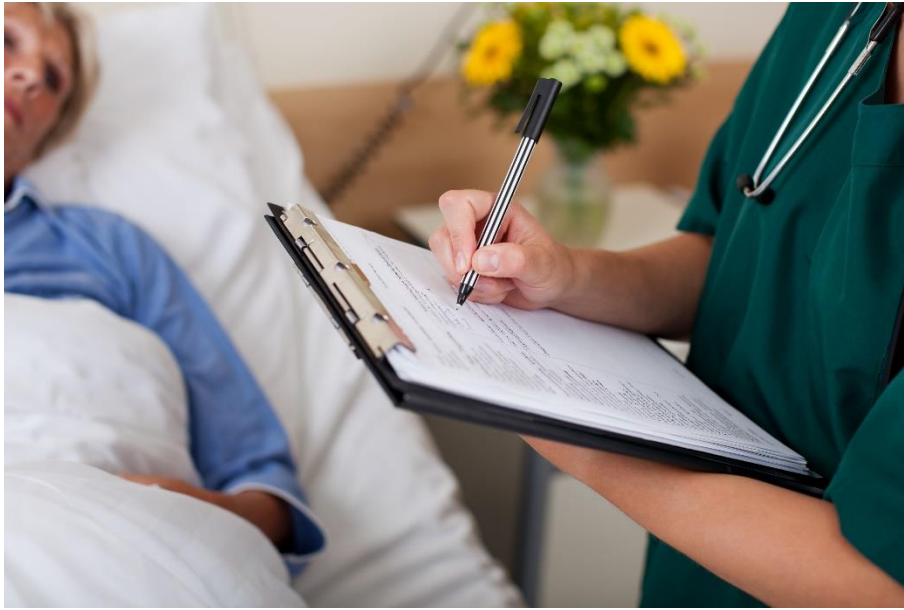

Foto: Mostphotos

Utbildningen strävade efter att anta deltagarnas perspektiv, ta vara på deras tidigare erfarenheter både vad gäller språkkunskaper och praktiska yrkeskunskaper. Via enkäter fick vi hjälp med detta.

Samtliga deltagare var erfarna yrkespersoner sedan tidigare, med vana vid hög studietakt och höga krav på läs- och skrivförmåga inom sitt område. Några hade erfarenhet från svensk hälso- och sjukvård och kunde tala utifrån den. Andra jämförde i första hand med erfarenheter från hemlandet. Ett par svar får illustrera läkarnas egna förväntningar. Exempelvis poängterades behov av samtalskompetens:

*Jag hoppas lära mig på kursen samtal med patienten
och anhöriga och med andra kollegor.
(Läkare. Sudan och Saudi)*

Ett annat enkätsvar jämför tidigare erfarenheter och arbetets organisation i olika länder. Denna sköterska hade inte hunnit arbeta inom svensk sjukvård ännu, men kunde ändå känna igen organisationen av arbetet från sitt hemland:

*Jag tror att det är samma sjukhussystemet i Sverige och
Förenade Arabemiraten. Jag har bara jobbat på
operationssalen och vi brukade vara som familj eftersom
det främst är teamarbete. På den här kursen vill jag lära
mig om allt så att jag kan bli super bra på svenska.
(Sjuksköterska. Sudan och Förenade Arabemiraten)*

Ytterligare ett enkätsvar efterfrågade mer kunskap om digitala redskap, utifrån erfarenheter från hemlandet. Här fanns också en förståelse för att det ser olika ut i olika länder, i det här fallet vad gäller sätt att kommunicera med patienterna:

*Men det finns en skillnad i tekniken av kommunikation här, t.ex. det finns softwares, plattform, telefontjänst här i Sverige som saknas i mitt land. Vi brukade till exempel inte prata med patienter via telefon vanligtvis i bangladesh och vi övade inte på en journal som var tillgänglig för patienter. Och nya App-baserad kliniker är en helt nya dimension.
(Läkare. Bangladesh)*

En av deltagarna fokuserade inte bara på muntlig kommunikation utan även på den skriftspråkliga praktiken som väntar:

*Vad kan vara en bra ide om vi kunde jobba på patients journal också (efter anonymisera namn och details. så det börde inte ha nån etisk problem) som klinisk fall. Så vi kunde öva båda medical skrivning och kunskap samtidigt. Jag skulle vara tacksam om denna kursen kan lära oss hur ska vi prata med patienterna och anhöriga eller våra kollegor i ordentligt sätt. Dessutom jag tror vi skulle också veta om hur kan vi skriva journal eller remiss brev.
(Läkare. Bangladesh)*

Dessa två enkätsvar bekräftar tidigare undersökningar som visar att det inte enbart är patientsamtal som i huvudsak är den kommunikativa praktik som utgör läkarens arbetsdag, utan olika aspekter av språk och kommunikation, digitala redskap, journalhantering och arbetets organisation i stort.

Kunskaperna vi fick från enkäterna var viktigt för det pedagogiska och innehållsliga upplägget av kursen. Genom svaren kunde vi ta vara på erfarenheter och peka ut förväntade svårigheter. Rätt använt hjälpte det också till att bygga upp en god relation mellan lärare och deltagare, vilket kan sägas vara en av förutsättningarna för att verkligen anpassa utbildningen till såväl varje deltagares behov som arbetslivets krav.

Sammanfattningsvis kan konstateras att redan den första kursomgången var lyckad med avseende på genomströmning, resultat och påbörjad väg mot en svensk läkarlegitimation¹². Naturligtvis är det ett litet material och många

¹² I skrivande stund pågår fortfarande kursomgången 2019-20. Vi kan därför inte säga något om resultat på C1-provet eller på kunskapsprovet. Vad som väntar senare under

individuella förklaringar till framgång – inte bara kursens innehåll och pedagogik. Vi såg också att vissa delar fortfarande skulle behöva förstärkas (exempelvis möjligheter att tala svenska utanför kursen, en ambition vi hade men som var svårt att genomföra). Sett till antal godkända på språkprovet och på Kunskapsprovet fungerade kursen ändå bra. Det faktum att lärarna i medicin själva var yrkesverksamma läkare medförde dessutom att deltagarna kunde börja bygga upp ett kontaktnät inför ett fortsatt arbetsliv. Ur ett kompetensförsörjningsperspektiv och FN:s hållbarhetsmål (Agenda 2030) var kursen också en framgång – i stället för ett antal månader i SFI, andra förberedande kurser och insatser etc. som kunde innebära väntetider och där individen själv var tvungen att navigera mellan olika organisationer, regelverk och insatser, fick gruppen en väl sammanhållen, anpassad kurs både avseende medicinsk svenska och medicinkunskaper. Detta kortade tiden att lära sig tillräckligt med svenska (och medicin) för att klara kunskapsprovet och komma vidare i processen mot svensk legitimation.

våren-20 är en intensivvecka svenska inför C1-prov, samt en veckas förberedelser för Socialstyrelsens kunskapsprov, med fokus på muntlighet.

Diskussion – utmaningar för utbildare och arbetsgivande

Detta diskussionskapitel tar upp följande teman:

- Vad vinner vi på med yrkesanpassade språkutbildningar för nyanlända med utländsk yrkesutbildning?
- Vilka ska utbilda?
- Hur kan vi se på individanpassning och deltagarnas professionella identitet?
- Vilka andra faktorer än just språkkunskaper kan ha betydelse för tillvaratagande av kompetens?

Vad vinner vi på med yrkesinriktade språkutbildningar? Vinster för samhället och för individen

Den första frågan tar avstamp i FN:s Agenda 2030, som pekar ut ett antal mål för hållbar utveckling i olika samhällssektorer, inte minst vad gäller tillvaratagande av (yrkes-)kompetens. En hållbar arbetsmarknad och en hållbar kompetensutveckling hänger naturligtvis ihop; det handlar bland annat om att rätt person med rätt kompetens ska finnas på rätt plats på arbetsmarknaden. Om vi kan ge relevanta, effektiva introduktions- eller kompletteringsutbildningar för nyanlända yrkespersoner, vinner såväl individen som arbetsmarknaden på detta. Individen får använda sin kompetens och hitta rätt på arbetsmarknaden, och arbetsmarknaden får en viktig kompetensförsörjning. Det som i många fall händer utan en ändamålsenlig kompletteringsutbildning vad gäller yrkeskunskaper och språkkunskaper, är att välutbildade yrkespersoner hänvisas till lågkvalificerade arbeten och de personer med lägre utbildning som skulle behöva ett mindre kvalificerat arbete, i sin tur riskerar att hamna utanför arbetsmarknaden. Detta är också något som Arbetsförmedlingens rapport om utfallet av snabbspåren tar upp (se kap. 5). Rent ekonomiskt vinner samhället dessutom på tidiga, effektiva insatser: ett exempel är läkare. För den beskrivna utbildningen i kap. 6 beräknades varje kursdeltagare kosta cirka 160 000 kronor, vilket kan jämföras med kostnader för den reguljära läkarutbildningen på elva terminer på drygt 1 200 000 kronor per student (Umeå universitet 2019). SACO räknar med att en akademiker med utländsk examen kostar en tiondel av vad en svensk student kostar samhället (Edström 2015).

En utveckling av detta resonemang kan relateras till frågor om hållbart lärande vad gäller så kallad kompetensväxling: en nyanländ undersköterska skulle med en kortare utbildningsinsats än den vanliga studentens utbildning vidareutbilda sig till sköterska, tandsköterskan skulle kunna vidareutbilda sig till tandhygienist etc. för en lägre kostnad än för en utbildad student. Även

här möjliggör effektiva kompletteringsutbildningar tillvaratagande av kompetens, och i förlängningen samhällelig vinst.

Ytterligare en kommentar till samhällets vinst ifråga om tillvaratagande av kompetens, berör frågan om relationen mellan framgångsrik språkinläring och individens motivation. I kap. 4 diskuteras detta. Mediedebatten om migration och invandringspolitik fokuserar ofta på krav på den invandrandes framgång i form av språkkunskaper som motprestation för att få bidrag och annat stöd. Många gånger lyfts bristande vilja, låg motivation och utebliven ansträngning fram som orsak till låga resultat eller låg genomströmning på exempelvis SFI. Idén om språktestet för medborgarskap, som ofta dyker upp, bygger på att det uteslutande är individen själv som med sin vilja styr hur bra det ska gå med den egna språkinläringen: språktestet ska enligt den tanken öka motivationen och den som inte lär sig tillräckligt mycket svenska har inte "lagt manken till". (Hyltenstam 2009.) Detta är inte förankrat i forskning om vuxnas språkinläring, ej heller förankrat i forskning om eventuella språkprovs relevans (Rydell & Milani 2019). Inte några studier visar att eventuellt utebliven framgång ska ha att göra med individens motivation (Lindberg & Sandwall 2012:371; se även Eklund Heinonen 2019).

Vilka ska utbilda?

SKR:s rapport "Tre år med snabbspår" (2019) argumenterar för att lärosätena ska ta större ansvar för utbildningen i svenska, i stället för att ansvara enbart för yrkesinriktade kurserna på snabbspårprogrammen (se kap. 5). Det finns flera argument för detta, men det faktum att SFI kan se så pass olika ut på olika håll i landet, medför att den reella kompetensen från kurserna kan se olika ut, trots samma kursbetyg. Även frågor om individanpassning, yrkesidentitet och tidigare akademiska erfarenheter är viktigt att ta hänsyn till.

Den exemplifierade intensivkursen i medicinsk svenska och medicin som beskrivs i kap. 6 ägde delvis rum i högskolemiljö. Detta kan vara en del-förklaring till framgången mätt i genomströmning och andel deltagare som kom steget närmare en svensk läkarlegitimation (se bilaga 2). Deltagarna hade alla en kvalificerad akademisk utbildning från sitt hemland, hög skriftspråklig kompetens, vana vid en utbildnings- och forskningsmiljö till viss del (men naturligtvis inte identisk) lik den svenska. Ur ett lärandeperspektiv är detta helt enkelt viktigt – om kontexten är känd och om utbildningen tar vara på deltagarnas erfarenheter, i det här fallet den akademiska miljön, är förutsättningarna bättre för att utbildningen ska upplevas som meningsfull och därmed mer motiverad.

Detta tillsammans med att yrkesverksamma svenska läkare deltog i de medicinska översiktskurserna gjorde, tror vi, att fler deltagare blir sporrade att fullfölja utbildningen och klara kunskapskraven. De lärare som undervisade hade på så sätt möjligen högre legitimitet hos gruppen, eftersom de var utbildade universitetslärare respektive yrkesverksamma läkare (Hållsten

2020). Det var på så sätt möjligt att ta vara på deltagarnas gemensamma kunskaper och gemensamma mål.

Individanpassning och frågor om professionell identitet

Flera utvärderingar av yrkesinriktade språkutbildningar får kritik för att den utlovade individanpassningen inte riktigt fullföljs, trots att man tror att det är ett pedagogiskt fungerande arbetssätt. Det finns olika definitioner av individanpassning (Boo 2014; Skolinspektionen 2018) vilket naturligtvis bör diskuteras. I Skolinspektionens rapport föreslås individanpassning innebära att varje deltagare ska ges möjlighet till inflytande genom att läraren kartlägger förkunskaper och behov och utifrån detta formulerar en individuell studieplan (Skolinspektionen 2018). Dock saknas ofta ett utvecklat tankesätt om hur själva undervisningen ska anpassas och implementeras. Med hänvisning till Giota (2013) skriver Boo att det är ett stort ansvar som faller på lärarna: ”Giota (2013) menar att en individanpassad undervisning handlar om mycket mer än att från lärarnas sida välja medel, arbetssätt och arbetsformer i klassrummet. I begreppet ligger också val och anpassning av studiemiljöer, vilken grad av ansvar som ska ligga på den enskilde eleven och vilket medbestämmande eleven ska ha” (Boo 2014).

Vad gäller den exemplifierade kursen i kapitel 6 fanns inte något uttalat mål att individanpassa, men i praktiken lades kursen på många sätt upp efter deltagarnas behov: exempelvis genomfördes individuella uttalsövningar, gavs individuell feedback på övningar med medföljande individuella handlingsplaner för fortsatt språkutveckling. Det var däremot svårt att på riktigt fullfölja intentionerna – så snart gruppen bestod av flera individer, alla med olika behov, ökade svårigheterna att praktiskt hinna med, att tillmötesgå behov som kanske gick stick i stäv mot varandra (en deltagare behövde öva muntlighet med en kurskompis som kommit längre i sin språkutveckling medan den andra deltagaren skulle behöva träna på ett digitalt journalsystem osv.).

I exemplet poängterades värdet av att ta vara på deltagarnas identitet som läkare, något som är styrkt i tidigare forskning. Wolanik Boström & Öhlander (2012) har undersökt utländska läkare i Sverige vad gäller frågor om migration och identitet. En utgångspunkt är att läkares yrkesidentitet är relativt stark och dessutom global. I många länder har läkare en hög status. Vad händer då med identiteten som yrkesperson när man får en roll som invandrad, definierad som någon som har brist på exempelvis språkkunskaper och därmed begränsade möjligheter att utöva sitt yrke? I undersökningen beskriver polska läkare hur de går från högstatuspersoner, visserligen med låg inkomst, i Polen, till lågstatuspersoner med en flera år lång startsträcka innan de kan börja arbeta som läkare, i Sverige (Wolanik Boström & Öhlander 2012). Även Suni (2017) beskriver hur den andraspråkstalande tandläkaren växlar mellan identiteten expert (tandläkare) och

inlärare (av finska), vilket påverkar hennes syn på sig själv och möjligheter att lyckas i arbetet (Suni 2017). Under den beskrivna kursen i kap. 6 försökte detta uppmärksammas genom att deltagarna blev bemötta som professionella, akademiskt utbildade yrkespersoner, av akademiska lärare och yrkesverksamma läkare (dvs. presumtiva framtida kollegor). Detta kan vara en förklaring till det relativt goda kursresultatet.

Ur perspektivet kompetensförsörjning och tillvaratagande av kompetens bör även läggas vikt vid tidig språkutbildning, så snart det är möjligt – på så sätt tas individens yrkesidentitet tillvara, i stället för att låta identiteten passivt väntande med en brist (dvs brist på språkkunskaper) ta över. Värdet av detta har visast sig i flera tidigare studier (Berbuyk Lindström, 2008).

Kombination undervisning och praktik: pedagogisk vinst?

Vilka pedagogiska vinster finns med kombinationen undervisning och praktik?

I rapporten har begreppet kommunikativ kompetens (Celce-Murcia 2008) föreslagits som ett uttryck för vad vi kan mena med att ”kunna ett språk”. Begreppet pekar på att språkkunskaper inte bara handlar om formella lingvistiska aspekter såsom ordföljd och grammatik utan även kunskaper och kompetens att strategiskt välja samtalsstil, diskursiva markörer etc., anpassat för ett aktuellt sammanhang och en specifik kommunikationssituation. Som beskrivits ovan, visar forskning att olika yrken och arbeten har sina egna litteracitetskrav, vilket i en välfungerande yrkesinriktad språkutbildning åtminstone delvis kan fångas upp, men som ytterst kan läras först när man befinner sig i det aktuella sammanhanget. Forskning visar dessutom att kraven inte blir desamma för praktikanten som för den anställda – även om läsandet, skrivandet och samtalandet naturligtvis är många fler steg närmare på riktigt under en praktik jämfört med övningar i klassrumsmiljön (Hållsten 2008). ”Yrkesspråk” kan tänkas fånga en del av detta resonemang – i en specifik yrkessituation krävs en språklig kommunikativ strategi som skiljer sig från en annan yrkessituation och från exempelvis vardaglig kommunikation.

Samtidigt bör diskuteras vad som trots allt är lika i yrkesliv och i vardagslivets språkanvändning, exempelvis vad gäller språkhandlingar och grundläggande grammatik (Utbildningsdepartementet 2019). Utan den grundläggande språkliga färdigheten är det dessutom svårare att tillgodogöra sig de språkliga och kommunikativa krav som finns inom yrket – det yrkesspråk som används – eller förstå vilket språk som ska tillägnas (Lindberg & Sandwall 2012).

Foto: Mostphotos

Kombinationen av yrkesinriktad svenskundervisning och praktik är i svensk kontext relativt outforskad; hittills har den studerats i endast fåtal studier. Ett exempel är Sandwall (2013) som i en fallstudie har undersökt SFI-studerandes möjligheter till interaktion och lärande på praktikplatser. Den visade att det saknades samarbete och kommunikation mellan svenskundervisningen och praktikplatsen och att det fanns få möjligheter till språk-utvecklande aktiviteter på praktikplatserna. Sandwall föreslår en modell för hur undervisning och praktik kan samordnas så att lärandet i de båda kontexterna integreras för att bli mer relevant för eleverna, liksom hur eleverna på praktikplatserna får ökade möjligheter att använda språket. (Sandwall 2013 i Eklund Heinonen, Hållsten & Söderlundh 2019:5)

Att under en språkutbildning få tillfälle att öva på typiska yrkessituationer är ett sätt att yrkesanpassa utbildningen. Exempelvis är det förstås viktigt att öva relevanta situationer i tal och skrift och att tillägna sig ett specifikt ordförråd. Att verkligen gå ut i praktiken och samtala och skriva ”på riktigt”, som deltagare i en arbetsgemenskap, är ett annat. Möjlighet till en verklig praktik fångar upp två saker: dels den funktionella aspekten där man ser kommunikation som situerat i ett specifikt sammanhang med specifika förutsättningar, dels att själva lärandet (av språket) pågår även efter övningar i klassrummet (Säljö 2016). Exempel visar också att språklig utveckling kan ske via informella eller formellt språkstöd av exempelvis kollegor (Kahlin & Tykesson 2019).

Utöver språkutbildning – vad behövs för att kompetensförsörjningen ska fungera?

På flera ställen i rapporten har nämnts den samsyn som råder om vikten av språkkunskaper för att inträde i arbetslivet ska fungera för nyanlända. Forskning visar samtidigt att frågan är större än gälla enbart språkkunskaper. Det finns en tendens att sätta för hög tilltro till smala, yrkesanpassade utbildningar utan att man riktigt vet vad man vill ha eller behöver (Skolforskningsinstitutet 2019; Skolinspektionen 2018, Utbildningsdepartementet 2019). Kehoe (2017) visar dessutom att språkutbildning visserligen behövs men andra insatser, på individnivå, också är viktigt. Detta visar att enbart en genomtänkt yrkesinriktad språkkurs, i kombination med en bra praktik, inte räcker. Det kan röra sig om behov av individuellt stöd utöver språkutbildning. Flera faktorer utanför själva kursen eller praktiken måste alltså tas hänsyn till, kanske i större utsträckning än om det gäller en annan grupp. Eftersom det rör sig om vuxna deltagare, som eventuellt har försörjningsbörda och behöver arbeta vid sidan om studierna, är det många faktorer som ska samspela för att studierna verkligen ska fungera. Behovet av individuellt stöd är tydligt (Kehoe 2017, Hållsten 2020).

Sammantaget kan konstateras att det finns flera begränsningar och utmaningar att ta hänsyn till i samband med yrkesinriktade språkutbildningar (Hållsten 2020). En begränsning handlar om att det helt enkelt behövs ytterligare forskning om yrkeslivet faktiska språkrav. En annan gäller den individanpassning som behöver göras, inte bara när det gäller språkfärdighet utan även när det gäller individens sociala och privata situation, och praktiska möjligheter att delta i utbildning och det stöd samhället kan ge.

Avslutning och handlingsplan

Den här rapporten har behandlat ett flerspråkigt arbetsliv, behovet av personal inom hälso- och sjukvård och individens behov av (och rätt till) ett bra mottagande och en bra introduktion till svenskt samhälle och arbetsliv, exempelvis i form av ändamålsenliga språkutbildningar. Den har också handlat om samhällets perspektiv vad gäller kompetensförsörjning och tillvaratagande av kompetens (Agenda 2020).

Svenskt arbetsliv står inför utmaningar som handlar om flerspråkighet. Behovet av personal inom hälso- och sjukvård är stort. Samhället har också ett ansvar, ur flera aspekter, att erbjuda väl fungerande utbildningar. Vi behöver alltså ändamålsenliga och fungerande utbildningar som svarar mot såväl arbetslivets som individens behov. Det gäller naturligtvis såväl själva kunskapsnivån som språkliga och kommunikativa krav inom (det kommande) yrkeslivet. Men hänsyn måste också tas till inlärares möjligheter att kombinera utbildning med privatliv, krav på försörjning och annat som spelar roll för att man ska kunna tillägna sig utbildningen på bästa sätt. Fortfarande behövs mer kunskap om hur en bra utbildning bör se ut för att individen på bästa sätt kan förbereda sig för yrkeslivets verkliga kommunikativa och språkliga krav. Nedan följer ett förslag på en handlingsplan.

Foto: Mostphotos

Förslag på handlingsplan

För att yrkesinriktade språkutbildningar ska bli än bättre, måste vi ta vara på forskning om vuxnas andraspråksinlärning och om exempelvis attityder till svenska som andraspråk och dess påverkan på kommunikationen, såväl som forskning om kommunikativ språkförmåga och litteracitetskompetens i arbetslivet. Exempelvis finns stöd för att tro att kombinationen yrkesinriktad svenska och praktik är framgångsrikt, men inte utan aktiva ansträngningar och anpassningar vad gäller språkkontakter, språkstöd eller någon annan form av handledning på arbetsplatsen. Vi måste också ta vara på kunskap som säger att en kombination av insatser är mer framgångsrikt än isolerade aktiviteter (vilka dessutom tenderar att ta mer tid i anspråk). Följande punktlista utgör ett förslag på handlingsplan:

- Uppmärksamma kursdeltagarnas perspektiv och behov (se kap 6) så att individanpassning görs möjlig och så att kursen samtidigt anpassas till yrkets krav. Genom att ta vara på tidigare erfarenheter stärks inte bara individens identitet som kompetent yrkesperson. Den yrkesinriktade kursen berikas samtidigt med erfarenheter både från svensk hälso- och sjukvård och arbete i andra länder. Låt deltagarna träffa yrkesverksamma blivande kollegor redan under utbildningen, som lärare, handledare eller på annat sätt.
- Låt universitet och högskolor ta större ansvar för språkutbildningen, åtminstone när akademiker ska utbildas i svenska och svenskt yrkesliv. Erfarenheter visar att de snabbspår där lärosätet haft en större del av språkutbildning också fungerat bäst. Dessutom underlättas individens väg genom utbildningen av att färre aktörer är inblandade. Den tid som annars kanske går åt till att vänta in nya kursstarter eller andra aktiviteter, kan i stället användas för effektiv språkinlärning. Att lära sig ett nytt språk är en komplex och många gånger tidskrävande uppgift. Låt fokus ligga på detta i stället för väntan.
- Bygg ut ett system med språkstöd på arbetsplatsen utifrån en professionell attityd till de andraspråkstalare som är på väg in i arbetslivet. Det kan lösas genom att yrkesverksamma läkare / tandläkare / vårdpersonal undervisar, handleder och på olika sätt lotsar in sin nya arbetskamrat i praktikgemenskapen och dess kommunikativa litteracitetskrav (exempelvis specifikt digital system eller annan central textanvändning). Detta erbjuder även möjlighet för den nya kollegan att bygga upp ett kontaktnät.
- Öka kunskapen om språkliga krav i specifika yrken och i arbetslivet generellt. Mer forskning behövs: Vi behöver fortfarande lära oss mer om varje yrkesspecifika kommunikativa krav för att anpassa klassrumsaktiviteterna mer på riktigt och för att kombinationen undervisning – praktik ska fungera så bra som möjligt.

Referenser

- Ahlgren, K. & Rydell, M. (2020). Continuity and change: migrant´s experiences of adult language education in Sweden. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*. 3 2020. S. 399-414.
- Andersson, Helena (2010). *Interkulturell kommunikation på ett svenskt sjukhus. Fallstudier av andraspråkstalare i arbetslivet*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Arbetsförmedlingen (2019). Arbetsförmedlingens nulägesbedömning av arbetet med snabbspår. Diarienummer: Af-2019/0003 9888
- Arbetsmiljöverket (2014). *Hållbart arbetsliv i Sverige*. Rapport.
- Barton, D. & Hamilton, M. (1998). *Local Literacies – Reading and Writing in One Community*. London: Routledge.
- Berbuyk Lindström, Natalya (2008). *Intercultural communication in health care: non-Swedish physicians in Sweden*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Berg, Marc (1996). Practices of reading and writing: the constitutive role of the patient record in medical work. *Sociology of health and illness*. 18(4) S. 499–524.
- Bijvoet, Ellen (2018). Förortssvenska i grindvaktens öron: Perceptioner av migrationsrelaterad språklig variation bortom inlärarespråk och förortsslang. *Språk och stil*, NF 28, S. 142–175.
- Boo, Sofia (2014). *Lärares arbete med individanpassning. Strategier och dilemman i klassrummet*. Linköping Studies in Pedagogic Practices 24. Linköping: Linköpings universitet.
- Boyd, Sally (2004). Utländska lärare i Sverige – attityder till brytning, I: Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Boyd, S. & Bredänge, G. (2013). *Attityder till brytning – exempel på utländska lärare i skolor. I: Thorén, B. 2014. Svensk fonetik för andraspråksundervisning. Vulkan förlag*.
- Celce-Murcia, Marianne (2008). Rethinking the role of communicative competence in language teaching. I: E. Alcón Soler & M. P. Safont Jordá. *Intercultural Language Use and Language Learning*. London: Springer.
- Cuban, Sondra (2009). 'Support for ESOL workplace programmes.' *Workplace Learning and Skills Bulletin* 6. S. 21-22.
- Edström, Josefin (2015). *Vad kostar en akademiker? - En jämförelse av utbildningskostnaden för en svenskutbildad och en invandrad akademiker*. SACO rapport 2015.

Eklund Heinonen, M., Hållsten, S., Söderlundh H. (2019). Att arbeta på sitt andraspråk: språkliga praktiker i arbetslivet och design av yrkesanpassade språkutbildningar. Projektbeskrivning. Forte dnr. 2019-00712.

Eklund Heinonen, Maria 2019. ”Språkkrav främjar inte språkinläringen” *Uppsala nya tidning* 22/6-2019.

Giota, Joanna (2013). *Individualiserad undervisning i skolan – en forskningsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 3:2013. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Handlingsplan Agenda 2030 (2018). Rapport från Regeringskansliet. Artikelnr. Fi 2018:3.

Hyltenstam, Kenneth (2009). Barn och vuxna möter nya språk. I: M. Cronqvist (red.) *Samtal i rörelse*. Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond årsskrift 2009. Göteborg: Makadam förlag. S. 43-64.

Hyltenstam, Kenneth (2019). Argumentet är gripet ur luften. *Curie*. En tidning från Vetenskapsrådet.

Håkansson, G. & Norrby, C. (2010). Environmental influence on language acquisition : Comparing second and ^{L2} foreign language acquisition of Swedish. *Language Learning* 60(3), 628–650.

Hållsten, Stina (2020). How to face and overcome challenges as a language teacher for certified professionals with a refugee immigrant background The case of a fast track program for Medical Doctors, at Södertörn University. I: (D. Dinesta-Kaiser et.al.) *Lehrer/innen-Bildung im Kontext von Fluchtmigration. Perspektiven, Erkundungen und Impulse*. Beltz Juventa. Potsdam University. S. 152-163.

Kahlin, L., Tykesson, I. & Romanitan, M. O. (2019). Reparationssekvenser i nyanlända läkares samtal med kolleger och patienter. *Språk och interaktion* 5(2).

Karlsson, A-M. (2006). *En arbetsdag i skriftsamhället: ett etnografiskt perspektiv på skriftanvändning i vanliga yrken*. Stockholm: Skrifter utgivna av Språkrådet.

Karlsson, A.-M. & Nikolaidou, Z. (2016). The Textualization of Problem Handling: Lean Discourses Meet Professional Competence in Eldercare and the Manufacturing Industry. *Written Communication* 33. S. 275–301.

Kehoe A. (2017). *A study to explore how interventions support the successful transition of Overseas Medical Graduates to the NHS*. Nottingham: Durham.

Kanno, Y. & Norton, B. (2003). Imagined Communities and Educational Possibilities: Introduction. *Journal of Language, Identity, and Education* 2(4). S. 241–249.

- Kerekes, J., Chow, J., Lernak, A. & Perhan, Z. (2013). Trust or Betrayal: Immigrant Engineers' Employment seeking Experiences in Canada. I: C. Candlin & J.: Crichton. *Discourse of Trust*. Palgrave Mcmillan.
- Lindberg I. & Sandwall K. (2012). Samhälls- och undervisningsperspektiv på svenska som andraspråk för vuxna invandrare. I: M. Axelsson et.al. *Flerspråkighet – en forskningsöversikt*. Vetenskapsrådet.
- Länsstyrelsen (2017). Sfx – Svenska för yrkesutbildade. En utvärdering av yrkesinriktade språkutbildningar. *Länsstyrelsens rapport 2017:18*.
- Mottagande och etablering av nyanlända 2018. Lägesbilder från kommuner och landsting*. Rapport utgiven av Länsstyrelsen i Stockholm 2018.
- Nelson Marie (2010). *Andraspråkstalare i arbete. En språkvetenskaplig studie av kommunikation vid ett svenskt storföretag*. Uppsala.
- Nikolaidou, Zoe (2014). Dominant workplace literacies in vernacular disguise : Disputable discourses on the production floor. I: *Vernacular literacies: Past, present and future*. Umeå: Umeå university & Royal Skyttean Society. S. 45–57.
- Norton, Bonny (2000). *Identity and language learning. Gender, ethnicity and educational change*. London: Longman.
- Papen, Uta (2009). Literacy, Learning and Health – A social practices view of health literacy. *Literacy and Numeracy Studies* 6(2)/7(1).
- Parks, Susan (2000). Same task, different activities: Issues of investment, identity, and use of strategy. [TESL Canada Journal](#), 17 (2) S. 64-88.
- Paul, Enni (2017). *Skriftbruk som yrkeskunnande i gymnasial lärlingsutbildning. Vård- och omsorgselevers möte med det arbetsplatsförlagda lärandets skriftpraktiker*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Region Uppsala: Jobb och studier – utbildad utanför EU/EES. Webbsida: <https://www.regionuppsala.se/sv/Jobba-hos-oss/Utbildad-utomlands/Utbildad-utanfor-EUEES/>
- Rooth D.-O. & Åslund O. (2006). Utbildning och kunskaper i svenska framgångsfaktor för invandrare. *Rapport SNS* (Studieförbundet Näringsliv och Samhälle).
- Rydell Maria (2018a). ”Språkkrav får inte fler att lära sig svenska”. *Pedagogiska Magasinet*.
- Rydell Maria (2018b). *Constructions of Language Competence : Sociolinguistic Perspectives on Assessing Second Language Interactions in Basic Adult Education*. Stockholm: Stockholms universitet.

- Rydell, M. & Milani T. (2019). ”Därför är språktest en dålig idé” *Svenska Dagbladet* 14 januari 2019.
- Sandwall, Karin (2013). *Att hantera praktiken - om sfi-studerandes möjligheter till interaktion och lärande på praktikplatser*. Göteborg.
- Skjeggestad E., Gerwing J. & Gulbrandsen, P. (2017). Language barriers and professional identity. A qualitative interview study of newly employed international medical doctors and Norwegian colleagues. *Patient Education and Counseling* 100. S. 1466-1472
- Skolforskningsinstitutet (2019). ”Individanpassad vuxenutbildning – med fokus på digitala verktyg” Systematisk översikt 2019:03. Solna: Skolforskningsinstitutet.
- Skolinspektionen (2018). ”Undervisning i svenska för invandrare”. Granskningsrapport. Dnr 2016:6995
- Spiliopoulos G. & Cuban S. (2009). 'Immigrant care networks in rural England.' Paper presented at CRONEM, University of Surrey, Guildford, 12/06/09.
- Statistiska centralbyrån (2019). *Arbetskraftsbarometern 2019 – vilka utbildningar ger jobb?* Rapportserie AM78 - Information om utbildning och arbetsmarknad (IAM).
- Suni, Minna (2017). Working and learning in a new niche. An ecological perspective to work-related language skills of migrants. I: Angouri J. et.al. *Negotiating boundaries at work*. Edinburgh.
- Säljö, Roger (2016). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Thorén, Bosse (2016). Kärnan i uttalsundervisning: Vad bör lärare prioritera? I Kindenberg, B. (red.) *Flerspråkighet som resurs – Symposium 2015*. Nationellt Centrum för svenska som andraspråk. Stockholm: Liber.
- Thorén, Bosse (2013). Dags att skrota ”lång och kort vokal” inom svenska som andraspråk. I Bihl, B., Andersson, P. och Lötmarker, L. (red.) *Svenskans beskrivning* nr 32. Karlstads universitet oktober 2011.
- Tusting, Karen (2005). Language and power in communities of practice. I: Barton, D. & Tusting, K. (red.) *Beyond Communities of Practice. Language, Power and Social Context*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 36–54
- Tykesson, I., Kahlin, L., & Romanitan, M. O. (2017). Samma arbete, nytt språk: byte av arbetsspråk för läkare med utländsk bakgrund. I *Språk och norm: Rapport från ASLA:s symposium Uppsala universitet 21–22 april 2016*. Nr 26, s. 139–146. Uppsala: ASLA: Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap.

Tykesson, I., Kahlin, L., & Romanitan, O. M. (2019). Utvecklingen av interaktionell kompetens hos läkare som lär sig svenska: Mönster i frågesekvenser i rollspel med patienter. *Språk och stil*, NF 29, 41–72.

Umeå universitet (2019). Avgifter för utländska studenter klara. Nyheter från Umeå universitet, (red. Carina Dahlberg).

Utbildningsdepartementet (2019). ”På väg – mot stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk.” (Promemoria av Utredningen för Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk - KLIVA). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Utbildningsdepartementet (2020). KLIVA. Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk. SOU 2020:66.

Young R. E. (2011). Interactional competence in language learning, teaching, and testing. I: Hinkel, Eli (red.) *Handbook of research in second language, teaching and learning*. Vol. 2. New York: Routledge

Wenger, Etienne (1998). *Communities of practice: Learning, Meaning and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wolanik Boström K & Öhlander M. (2012). A troubled elite? Stories about migration and establishing professionalism as a Polish doctor in Sweden. COMCAD.

Wong, Jean (2000). Delayed next turn repair initiation in native/non-native speaker English conversation. *Applied linguistics*, 21(2). S. 244–267

Woodward-Kron, R. & Elder, C. (2016). A comparative discourse study of simulated clinical roleplays in two assessment contexts: Validating a specific-purpose language test. *Language testing* 33(2). S. 251-270

Vägen till jobben. Webbplats med information som underlättar för utlandsutbildade och nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. Finansierad av Arbetsförmedlingen.
<http://vagentilljobben.se/jobbamedspraket>

Bilagor

Bilaga 1. Insamlat material

Mejlkorrespondens lärare

Lärare 1, 2019-04-27

Hej Stina!

Nu har jag plitit ner lite....

1. Fördelar-nackdelar

Jag var ganska noga med att hålla en viss distans till deltagarna och inte falla in i rollen som kurator, utan endast ägna mig åt det jag är utbildad för, nämligen att undervisa, och fick bara höra antydningar om deltagarnas personliga problem. Eftersom de kommer från länder med ett mer auktoritärt utbildningssystem än det svenska, tror jag det skulle bli förvirrande om läraren, i deras ögon började uppträda som en vän.

Fördelarna med att undervisa de här grupperna var deltagarnas entusiasm och tydligt visade tacksamhet över att få delta i projektet. Samtliga verkade angelägna att göra sitt bästa och uppnå ett gott resultat. Det tog lite tid i början att få dem att lära sig "svensk punktlighet", men det blev snart bättre. Stämningen i grupperna var god och det var många glada skratt under lektionerna.

2. Svenska-medicin

Att integrera medicinska föreläsningar i språkundervisningen, tycker jag var utmärkt, men från min synpunkt sett hade det varit ännu bättre om man hade kunnat följa upp föreläsningarna på lektionerna, med anpassade språkliga övningar.

Jag uppfattade det som om deltagarna ofta hade svårt att följa med i föreläsningarna på grund av bristande språkkunskaper. I ett fall fick jag själv vara med på några föreläsningar i farmakologi och därefter hade vi lektioner då vi kunde gå igenom en del termer och uttryck som använts. Jag fick också en del material, som jag kunde göra språkliga övningar på. Att på något sätt knyta samman föreläsningarna med språkundervisningen, tror jag skulle fungera bra. Det behöver ju inte innebära att läraren är med på alla föreläsningar, men kanske kan få lite material, eller tips om material som kan användas i språkundervisningen.

3. Att undervisa högutbildade

Eftersom jag knappt har någon erfarenhet av att undervisa icke-akademiker, har jag inte mycket att jämföra med, men personer som har en lång

utbildning och därmed studievana och studiedisciplin, borde ju ha större förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen. Det märktes att de som talade ett eller flera språk, förutom sitt modersmål, också hade lättare att lära sig svenska. Deltagarna var noga med att göra sina hemuppgifter och visade, som jag nämnde tidigare, intresse och entusiasm.

4. Lätt eller svårt att genomföra

Jag uppfattade inte att något var lättare eller svårare att genomföra, rent generellt. Det varierade mellan deltagarna. Läkare är ju naturvetare och alla har inte ett brinnande intresse för språk men i varje grupp fanns det några som utmärkte sig mer än andra som "språkbegåvningar" och klarade sig bättre både muntligt och skriftligt än de övriga.

Som så ofta på språkkurser, är det inte så lätt att få deltagarna att prata. Speciellt i den andra gruppen jag undervisade, där flertalet var turkar, var det ibland trögt att få igång en konversation. När vi hade små gruppövningar, ville de turkisktalande sitta tillsammans, likaså gifta par, något jag emellertid inte tog hänsyn till och så småningom accepterades det utan sura miner. Överhuvudtaget tyckte jag att bägge grupperna var lätta och roliga att arbeta med. Det var med glädje jag in i klassrummet.

5. Vad saknades på kursen?

Så här i efterhand, när jag funderar, skulle det ha varit bra att ha någon gemensam aktivitet utanför klassrummet, t ex en dag på Skansen eller Nordiska museet. Dels skulle deltagarna få ta del av lite svensk kultur och dels få möjlighet att umgås mer otvunget på svenska.

För övrigt kan jag inte komma på något jag saknade. Jag tyckte, som sagt, att det var mycket roligt att få vara med i projektet, inte minst för ett givande samarbete med kolleger och övriga inblandade.

Lärare 2, 2019-05-16

Reflektioner:

1. Kursen skulle ännu mer kunna bygga på medicinsk svenska redan från början i kombo med Rivstart yrkessvenska och logopederna insatser. Dessa tre delar skulle kunna sys ihop ännu mer. Kontinuerligt bearbeta vetenskapliga artiklar tillsammans för läsförståelsen.
2. Studenterna indelade i arbetsgrupper som arbetar självständigt delar av dagen på campus och sedan redovisar. Detta kräver i skolning och tydlighet.
3. Bättre uppkoppling så att man kan samla allt de gör i portfolio på Drive eller liknande. Och att det går att använda SvtSpråkplay.
4. Mer rollspel

5. Språkkompisar bjuds in och de får alla träffas på ett gemensamt seminarium/språkcafe och bilda grupper som planerar in några träffar.

Och: Det kan vara en idé att i framtiden ta vägledning av Nationellt Centrum för svenska som andraspråk på SU när det gäller att sy ihop kursen till en fungerande helhet när det gäller SFI och yrkessvenska.

De har lång erfarenhet och specialistkunskap rörande just det. De har dessutom tid avsatt för att bistå med sådant. Det skulle alltså inte kosta oss något.

Enkätfrågor och exempel svar på enkätfrågor (via mejl) ht20

- Vilket är ditt yrke?
- Hur länge har du varit i Sverige?
- Var har du arbetat någonstans tidigare?
- Har du erfarenhet av att arbeta inom sjukvård i Sverige?
- Vad vill du lära dig på kursen?

Exempel på svar (via mejl)

Hej,

Jag är läkare och jobbade tidigare i Sudan och i Saudiarabien som allmänläkare i akutmottagningen och i öron,näsa och hälsa mottagningen för sex år.

Jag jobbade här i Sverige som personlig assistent för 6 månader i Aiaia omsorg.

Jag kan arabiska, tegriska,engelska och lite Svenska.

Jag hoppas lära mig på kursen samtal med patienten och anhöriga och med andra kollegor, och jag hoppas också kunna lära mig att prata om olika ämnen som politiska, konstnärliga, litterära, religiösa, sport, etc.

Bilaga 2. Resultat 2 kursomgångar av den exemplifierade kursen

Intensivkurs för asylsökande läkare från tredje land (utanför EU/EES): svenska + medicin och svensk hälso- och sjukvård. Uppföljning

1:a kursen: vid start 19 deltagare varav 10 läkare (Uppgifter aktuella per den 6 nov -19)

KURSEN	ANTAL	Kommentar
Fullföljt kursen	9 st	
Uppnått svenska C1	9 st	
EFTER KURSEN		
Erhållit svensk legitimation	3 st	Arbetar på KS resp. i öppenvård
Klarat Socialstyrelsens kunskapsprov (teoretiskt och praktiskt; Umeå universitet)	3 st	Två söker nu praktisk tjänstgöring
Har ännu ej klarat hela kunskapsprovet	4 st	Har olika vik. Inom sjukvården + förbereder nästa provomgång

Sammanfattning: 9 av 9 har fullföljt kursen 5 av 9 har kommit förbi proven och 3 har erhållit legitimation.

2:a kursen: vid start 19 läkare (uppgifter aktuella per den 6 nov -19)

KURSDelar	ANTAL	kommentar
Fullföljt kursen (svenska+medicin)	9 st	6 avbröt pga. problem med resor, boende etc.
Uppnått svenska C1	12 st	Resterande väntar på omtentatillfälle
EFTER KURSEN		En deltagare utvisad till Irak
Erhållit svensk legitimation	1 st	Har nu ST förordnande på KS, radiologi
Klarat Socialstyrelsens kunskapsprov (steg 1 och 2)	5 st	4 söker och 1 gör praktisk tjänstgöring
Klarat steg 1 av kunskapsprovet	1 st	Avvaktar nästa praktiska prov
Kompletterar med mer svenska	3 st	Avvaktar nästa teoretiska prov

Sammanfattning: 9 av 13 har hittills fullföljt kursen, 1 har erhållit legitimation, 5 har klarat av hela kunskapsprovet, ytterligare 4 kompletterar svenska och väntar på nästa kunskapsprov.

Bilaga 3. Process för läkare från tredje land (utanför EU/EES) att söka svensk läkarlegitimation

(Socialstyrelsen.se)

1. granskning av examen
2. sfi + kompletteringskurs alt. annan förberedande kurs inkl. svenska/medicinsk svenska
3. Socialstyrelsens kunskapsprov (steg 1 och 2), vid Umeå universitet
4. Praktisk tjänstgöring (tidigare “praktik”, “provtjänstgöring”)
5. Prov på svensk hälso- och sjukvårdslagstiftning
6. Uppvisande av intyg om svenskkunskaper (t.ex. efter kurs på Södertörn + SLL)
7. Ansökan om svensk legitimation

Länsstyrelsen i Stockholm – en
samlade kraft för en hållbar framtid.

Mer information kan du få av
Länsstyrelsens enhet för integration och nationella minoriteter
Tfn: 010-223 10 00

Rapporten hittar du på vår webbplats
www.lansstyrelsen.se/stockholm